

Riikka Olli

”Kaikkea ei kehtaa kysyä ääneen”

Seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinta

Opinnäytetyö

Kevät 2019

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelualan tutkinto-ohjelma

Tekijä: Olli, Riikka

Työn nimi: ”Kaikkeaa ei kehtaa kysyä ääneen”: Seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinta

Ohjaaja: Haasio, Ari

Vuosi: 2019

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 1

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia seksuaalivähemmistöjen omaan identiteettiinsä liittyvää tiedonhankintaa. Tarkoituksena oli selvittää, mitkä lähteet seksuaalivähemmistöt kokevat luotettaviksi, mitä esteitä seksuaalivähemmistöt kohtaavat tiedonhankinnassaan ja mikä verkon rooli on seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnassa.

Työ toteutettiin kvantitatiivisena eli määrällisenä tutkimuksena anonyymien verkkokyselyn avulla. Verkkokysely toteutettiin Webropol-palvelun avulla syksyllä 2018. Vastaajia kyselyyn haettiin järjestöjen ja vertaisryhmien kautta. Vastauksia tuli yhteensä 126 kappaletta.

Järjestöt ja vertaistuki olivat selkeästi luotetuimpia ja myös käytetyimpiä lähteitä, sekä verkossa että sen ulkopuolella. Yleisempiä tiedonhankinnassa kohdattuja esteitä olivat vanhentunut, epäasiallinen tai virheellinen tieto.

Verkon rooli tiedonhankinnassa oli hyvin suuri, ja se oli myös muuttanut vastaajien tiedonhankintakäyttäytymistä. Internetin ansiosta tietoa on helpompi löytää tarkkoihin tiedontarpeisiin, ja myös maaseudulla asuvilla on mahdollisuus vertaistukeen.

Avainsanat: seksuaalivähemmistöt, tiedonhankinta, vertaistuki

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Bachelor of Business Administration

Specialisation: Library and Information Services

Author: Olli, Riikka

Title of thesis: "You can't ask aloud about everything": Sexual minorities and information seeking

Supervisor: Haasio, Ari

Year: 2019 Number of pages: 56 Number of appendices: 1

The aim of this thesis was to study how sexual minorities seek information related to their own identities. More precisely, the aim was to find out what sources sexual minorities viewed as trustworthy, what barriers they encountered during their information seeking process, and what role the Internet played in their information seeking.

This thesis was carried out as a quantitative study. An anonymous online survey using the Webropol program was released in the fall of 2018. Information about the survey was distributed online through organizations and peer support groups. The survey was answered by a total of 126 people.

Organizations and peer support were clearly the most trustworthy and the most often used sources of information, both online and offline. The most common barriers in information seeking were outdated, inappropriate or inaccurate information.

The Internet played a major part in information seeking. It had changed the respondents' information seeking behaviour and made it easier to find information and answers to more detailed questions. The Internet has also made finding peer support possible for those living in rural areas.

Keywords: sexual minorities, information seeking, peer support

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Käytetyt termit ja lyhenteet	7
1 JOHDANTO	9
2 SEKSUAALIVÄHEMMISTÖJEN HISTORIA SUOMESSA.....	10
3 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄ.....	15
3.1 Tutkimusongelma.....	15
3.2 Kvantitatiivinen tutkimus.....	16
4 TIEDONHANKINTA, YHTEISÖT JA VERTAISTIETO.....	18
4.1 Tiedon universumi ja tiedollisen käyttäytymisen yleismalli	18
4.2 Chatmanin ”pieni maailma”	21
4.3 Wilsonin ja Chatmanin mallit tässä tutkimuksessa	23
4.4 Vertaistuki ja vertaistieto	24
5 AIEMPI TUTKIMUS.....	26
6 KYSELY JA TAUSTATIEDOT	29
6.1 Kyselyn toteutus.....	29
6.2 Vastaajien taustatiedot.....	29
7 TULOKSET	35
7.1 Tiedonhankinnan lähteet.....	35
7.2 Näkemykset eri lähteistä	43
7.2.1 Internetin ulkopuoliset lähteet	43
7.2.2 Lähteet internetissä.....	48
8 YHTEENVETO JA POHDINTA	54
LÄHTEET	57
LIITTEET	61

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Tiedonhankinnan polut.....	19
Kuvio 2. Tiedollisen käyttäytymisen yleismalli.....	20
Kuvio 3. Ikä.	30
Kuvio 4. Korkein suoritettu tutkinto.....	31
Kuvio 5. Työtilanne.	31
Kuvio 6. Seksuaalinen suuntautuminen.	32
Kuvio 7. Avoimuus seksuaalisesta suuntautumisesta.....	34
Kuvio 8. Käytetyt lähteet.	35
Kuvio 9. Luotettaviksi koetut lähteet.....	36
Kuvio 10. Kuinka usein hankit identiteettiisi liittyvää tietoa internetistä?	37
Kuvio 11. Kuinka usein hankit identiteettiisi liittyvää tietoa muualta kuin internetistä?	38
Kuvio 12. Avoimuus ja tiedonhankinta internetissä.....	39
Kuvio 13. Avoimuus ja tiedonhankinta internetin ulkopuolella.....	40
Kuvio 14. Tiedonhankinnan esteet.....	41
Kuvio 15. Tiedonhankinnassa hyödynnetty apu.....	42
Kuvio 16. Järjestöjen palvelut ja aineisto verkon ulkopuolella.....	44
Kuvio 17. Vertaistuki verkon ulkopuolella.....	44
Kuvio 18. Kirjallisuus.....	45
Kuvio 19. Sanoma- ja aikakauslehdet.....	46

Kuvio 20. Televisio.....	46
Kuvio 21. Radio.....	47
Kuvio 22. Viranomaisten palvelut ja aineisto verkon ulkopuolella.	48
Kuvio 23. Järjestöjen palvelut ja aineisto verkossa.	49
Kuvio 24. Vertaistuki verkossa.	50
Kuvio 25. Verkkolehdet ja verkosta löytyvät uutiset.	51
Kuvio 26. Sosiaalinen media.....	51
Kuvio 27. Viranomaisten verkkoaineisto.	52
Kuvio 28. Keskustelupalstat ja chatit.....	52

Käytetyt termit ja lyhenteet

Aseksuaalisuus	Ihminen kokee vain vähän tai ei ollenkaan seksuaalista vetovoimaa toisia henkilöitä kohtaan. Aseksuaali voi kuitenkin tuntea emotionaalista vetovoimaa mihin tahansa tai ei mihinkään sukupuoleen. (Seta 2016.)
Biseksuaalisuus	Ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa omaa ja muita sukupuolia kohtaan. Osittain päällekkäinen termin panseksuaalisuus kanssa. (Seta 2016.)
Homoseksuaalisuus	Ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa samaan sukupuoleen. (Seta 2016.)
Omniseksuaalisuus	Ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa kaikkia sukupuolia kohtaan. Päällekkäinen termin panseksuaalisuus kanssa, termiä käyttävät haluavat ilmaista vieläkin laajemmin, ettei sukupuolella ole merkitystä heidän kiinnostukseensa. (Bisexual.org [viitattu 3.5.2019].)
Panseksuaalisuus	Ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa kaikkia sukupuolia kohtaan. Osittain päällekkäinen termin biseksuaalisuus kanssa, päällekkäinen termin omniseksuaalisuus kanssa. (Seta 2016.)
Seksuaalinen suuntautuminen	Kertoo siitä, ketä kohtaan ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa. (Seta 2016.)
Sukupuolivähemmistöt	Ihmiset, joiden sukupuoli tai sen ilmaisu ei vastaa normatiivisia käsityksiä sukupuolesta. Sukupuolivähemmistöjä ovat transsukupuoliset, transvestiitit, muunsukupuoliset ja intersukupuoliset. (Seta 2016.)
Transsukupuolisuus	Ihmisen kokemus sukupuolestaan ei vastaa hänelle syntymässä määritellyä sukupuolta. Transsukupuolinen voi identifioitua mieheksi, naiseksi ja/tai joksikin muuksi. Osa

transsukupuolisista käy läpi erilaisia sukupuolenkorjaushoitoja, jotta he voivat elää paremmin omassa sukupuolestaan. (Seta 2016.)

Queer

Ihminen ei halua tarkemmin määritellä seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan. Sanaa käytetään toisinaan yläkäsitteenä kuvaamaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä. (Väisänen 2016.)

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni tutkin seksuaalivähemmistöjen tiedonhankintaprosesseja omaan identiteettiinsä liittyen. Opintojen kuluessa ja kirjastossa töissä ollessani minusta on pitkään tuntunut, että kaiken saavutettavuuskeskustelun keskellä seksuaalivähemmistöt ovat alallamme vielä melko unohdettu osa asiakaskuntaa. Esimerkiksi maahanmuuttajat sekä näkö- ja kuulovammaiset asiakkaat osataan nykyään huomioida kirjastoissa paljon paremmin. Seksuaalivähemmistöt sen sijaan on huomioitu näkyvästi vain sateenkaarihylyjä perustamalla.

Seksuaalivähemmistöjen tiedonhankintaa on tutkittu melko vähän etenkin viime vuosina, mikä on aiheen ajankohtaisuuden vuoksi yllättävää. Suomessa aihetta on tutkinut aiemmin ainoastaan Seppä (2006). Kyseisen tutkimuksen jälkeen internetin suosio on kasvanut entisestään ja esimerkiksi sosiaalinen media ja älypuhelimet ovat mullistaneet tiedonhankinnan. Myös suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin on muuttunut sekä lainsäädännöllisesti että yleisessä ilmapiirissä. Tämän vuoksi aiheesta on tärkeää saada ajankohtaista tietoa.

Jotta voimme huomioida seksuaalivähemmistöjen tiedonhankintatarpeet paremmin, on ensin tiedettävä, mitä nämä tarpeet ovat ja millaisia haasteita niiden täyttämisessä kohdataan. Opinnäytetyöni on lopulta vain pieni pintaraapaisu aiheeseen, mutta se toivottavasti avaa aihetta lukijalleen ja auttaa ymmärtämään, miksi seksuaalivähemmistöjen huomioiminen myös tästä näkökulmasta on tärkeää.

2 SEKSUAALIVÄHEMMISTÖJEN HISTORIA SUOMESSA

Seksuaalivähemmistöjen tiedonhankintaa tutkittaessa on tärkeä tuntee sitä taustaa ja historiaa, josta seksuaalivähemmistöjen kokemukset ja kulttuuri, ja toisaalta tämän päivän asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan ovat syntyneet. Selkeyden vuoksi käsittelen seksuaalivähemmistöjen historiaa ainoastaan Suomen näkökulmasta.

Historiallista aineistoa seksuaalivähemmistöistä Suomessa ennen 1800-lukua on vain kourallinen. Osittain aineiston niukkuutta selittää esivallan tietoinen vaikeneminen, osittain taas kyläläisten hiljainen hyväksyntä, jos mies- tai naispari ei ollut häiriöksi. Keskisarja (2011, 334) päätyy siihen lopputulokseen, että homoseksuaalisuuden yleisyyttä ennen 1800-lukua on mahdotonta arvioida.

Keskisarjan (2011, 300–301) mukaan aina vuoden 1889 rikoslakiin saakka homoseksuaalisuudesta oli ylemmillä tahoilla tietoisesti vaiettu, jotta se pysyisi kansalle tuntemattomana. ”Sodomian synnistä” voitiin silti rankaista Mooseksen lain nojalla eli mestaamalla. Kaikkiaan oikeudessa kuitenkin puitiin vain noin kahtakymmentä tapausta (Keskisarja 2011, 307).

Keskisarja (2011, 316) huomauttaa Raamatun perusteella tuomitsemisen osoittautuneen ongelmalliseksi, kun käräjille päätyi naisten kanssa maannut Kauppi Niilonpoika. Kaupin biologisesta sukupuolesta ei saatu selvyyttä edes hovioikeudessa, eikä Raamatussa mainittu naisten välisiä suhteita. Hovioikeuden päätös ei ole säilynyt, mutta Keskisarja (2011, 317) arvelee Kaupin välttäneen kuolemantuomion. Samankaltaisena Keskisarja (2011, 318–320) näkee Anna-Juhon tapauksen, jossa nuori tyttö alkoi pukeutua miesten vaatteisiin, liittyi sotajoukkoihin ja nai raskaana olevan aviottoman piian. Avioliiton tultua julki Anna-Juho passitettiin oikeuteen, jossa ongelmaksi muodostui rikoksen ainutlaatuisuus: avioliittoa ei oltu varta vasten säädetty miehen ja naisen väliseksi (Keskisarja 2011, 320). Anna-Juhon tapaus kuvaa ajan melko käytännönläheistä suhtautumista sukupuolirooleihin. Jos talosta yhtäkkiä puuttui mies tai nainen, roolit joustivat ja raja-aitoja ylitettiin (Keskisarja 2011, 322–323).

Mustola (2004, 488) tulkitsee homoseksuaalisuuden kieltävän rikoslain olleen käytännössä kuollut pykälä aina 1930-luvulle saakka. Sen nojalla tuomittiin vuosittain vain muutamia henkilöitä, joinakin vuosina ei ollenkaan (Mustola 2006, 180). Mustola (2004, 488) näkee Keskisarjasta (2011, 334) poiketen, että maaseutuvoitossa Suomessa homoseksuaalisuuteen suhtauduttiin nauraen ja pilkaten, mutta hänkin toteaa, että poikkeavat yksilöt tiedettiin pienissä yhteisöissä yleensä harmittomiksi. Sosiaalista kontrollia toteutti pieni kyläyhteisö, joten poliisin puuttumiselle asiaan ei ollut tarvetta. Kaupungistumisen myötä pienen yhteisön kontrolli ei enää toiminut, mikä näkyy tilastoissa tuomioiden lievänä nousuna 1930-luvulla (Mustola 2006, 180).

Rangaistus homoseksuaalisista teoista oli aina vankeutta, yleensä muutama kuukausi tai enimmillään kaksi vuotta (Mustola 2004, 488). Mustola kuitenkin huomauttaa usein kyseessä olleen tuomitun ensimmäinen rikos, jolloin rangaistus toteutui ehdollisena. Yleensä pahin rangaistus ja pelotin olikin julkisen oikeudenkäynnin tuoma häpeä. Miesten ja naisten tavat toteuttaa homoseksuaalisuuttaan poikkesivat toisistaan suuresti: miehillä oli tapana tavata toisiaan huonosti valaistuissa puistoissa ja yleisissä käymälöissä, kun taas naiset pysyttelivät tiukasti yksityisasuntojen turvassa. Tämä näkyi myös rikostilastoissa, sillä vain alle 5% tuomituista oli naisia (Mustola 2004, 493). Yleensä kiinnijäämisen taustalla oli ilmianto, ja lähes olemattomien todisteiden vuoksi tuomion langettamiseksi vaadittiin tunnustus.

Mustola (2006, 184–185) näkee naisten välisten suhteiden olleen niin vaiettuja ja näkymättömiä, että se ristiriitaisesti mahdollisti niiden julkisen olemassaolon. Niistä on säilynyt vain vähän todisteita, sillä esimerkiksi päiväkirjoja ja kirjeenvaihtoa on hävitetty paljon, joko naisten itsensä tai kuolinpesää selvittäneiden sukulaisten toimesta. Mustola (2004, 492) toteaa myös iäkkäiden naisten olleen myöhemmin haultomia kertomaan elämästään ja kokemuksistaan seksuaalivähemmistönä.

Juvonen (2002, 145) toteaa sodan mullistavan ihmisten elämän ja olevan kaikin tavoin poikkeusaikaa, myös eroottisesti. Vaikka lesbous ja homoseksuaalisuus termeinä olivat Juvosen (2002, 152) mukaan tulleet Suomeen jo ennen 1940-lukua, levisivät ne yleiseen käyttöön ja tietoisuuteen vasta 1940- ja 1950-luvuilla. Moni kuulikin homoseksuaalisuudesta ensimmäisen kerran vasta sota-aikana. Sodan myötä väestöä liikkui eri puolilta maata samaan paikkaan, mikä mahdollisti monelle

muiden samanlaisten löytämisen (Juvonen 2002, 145–146). Yhteinen vihollinen, yksinäisyys, koti-ikävä sekä kuoleman jatkuva läsnäolo loivatkin vahvan yhteenkuuluvuuden tunteen, jonka seurauksena syntyi vahvoja ihmissuhteita, myös romanttisia ja eroottisia. Juvosen mukaan (2002, 147–148) suhtautuminen homoseksuaalisuuteen rintamalla oli vaihtelevaa. Toisaalla sitä katsottiin läpi sormien tai jopa avoimesti hyväksyttiin, kun taas toisaalla se johti toimenpiteisiin, jopa oikeudenkäynteihin.

Juvonen (2002, 153–154) toteaa useiden pyrkineen unohtamaan sodanaikaiset homoseksuaaliset tekonsa sodan jälkeen. Osa näistä oli heteroseksuaalisia miehiä, joille homoseksuaaliset teot olivat olleet vain seksuaalisten paineiden purkua. Osa puolestaan oli homo- tai biseksuaalisia miehiä, jotka kokivat heteroavioliiton olevan ainoa tapa olla osa yhteiskuntaa. Mustonen (2002, 186) huomauttaa heteroavioliiton olleen myös miehelle ainoa tapa saada lapsia. Kulissiavioliittoihin päätyneet homoseksuaalit olivatkin usein onnettomia, kun taas biseksuaaleille sopeutuminen oli huomattavasti helpompaa. Juvonen (2002, 149) esittää, että vaikka poikkeusoloissa tapahtuvat homoseksuaaliset teot selitetään usein vain ja ainoastaan olosuhteista johtuviksi ja naisen kaipuuksi, on kuitenkin muistettava, että samalla toisille muodostui ympäristö, jossa omaa homoseksuaalisuuttaan on mahdollista toteuttaa.

Vuonna 1967, jolloin homoseksuaaliset teot olivat yhä kriminalisoituja, perustettiin tiettävästi ensimmäinen homoseksuaalien oma yhdistys, Toisen säteen ryhmä. Yhdistyksen toiminta-alaan (”homoseksualismin propagoiminen” ja ”kaiken sorrion ja syrjinnän vastustaminen”) vuoksi sitä ei hyväksytty yhdistysrekisteriin, vaan se haastettiin oikeuteen. Yhdistyksen aktiivit siirtyivät Marraskuun liikkeen yhteyteen, ja pyrkivät tätä kautta edistämään homoseksuaalien yhteiskunnallista asemaa. (Juvonen 2015, 32–33.)

Juvonen (2015, 33) kuitenkin huomauttaa, että Marraskuun liikkeen seksuaaliryhmä 13:ssa homoseksuaalit tekivät yhteistyötä heterojen kanssa ja heidän ehdoillaan. Niinpä Marraskuun liikkeen toiminnan hiipuessa perustettiin Keskusteluseura Psyke, jonka tavoitteena oli edeltäjiensä tapaan poliittinen vaikuttaminen ja asiantuntija-asema. Erityisesti Psyke halusi kumota homoseksuaalisten tekojen rangaitavuuden. Sen säännöt laadittiin juristien avulla, ja tällä kertaa yhdistys hyväksyttiin yhdistysrekisteriin. Psyken toimintaa oli muun muassa 96-lehden julkaiseminen,

lehtikirjoitukset ja -haastattelut, keskustelutilaisuuksiin osallistuminen, puhelinpäivystys sekä tapahtumat ravintoloissa, jotka mahdollistivat nais- ja miesparien tanssimisen. (Juvonen 2015, 33–34.)

Psyken tavoite täyttyi vuonna 1971, kun homoseksuaalisuus poistui rikoslaista. Samaan aikaan homoseksuaaliset suhteet asetettiin kuitenkin eriarvoiseen asemaan heteroseksuaalisiin suhteisiin verrattuna: heteroseksuaalisissa suhteissa suojaikäraja oli 16 vuotta (riippuvuussuhteissa, esim. opettajat ja valmentajat, 18 vuotta), mutta homoseksuaalisille suhteille suojaikärajaksi asetettiin 18 vuotta (riippuvuussuhteissa 21 vuotta). Samalla kirjattiin uusi laki, ns. kehotuskielto, joka kriminalisoi homoseksuaalisiin tekoihin kehottamisen. Ristiriitaisesti siis lailliseen homoseksuaalisuuteen kehottaminen oli laitonta. (Juvonen 2015, 35.)

Vuonna 1974 Psykestä irrottautui joukko nuoria, jotka kokivat yhä seksuaalivähemmistöjen yhteiskunnallisen aseman parantamisen tärkeänä ja Psyken toiminnan riittämättömänä. Uusi yhdistys, Seksuaalinen tasavertaisuus – Sexuellt likaberättigande Seta, tunnetaan yleisesti lyhyesti Setana. Myös Setan toimintaan kuuluivat SETA-lehden julkaisu, puhelinneuvonta, ryhmätapaamiset ja tanssit, osittain varainkeruun vuoksi, mutta Seta järjesti myös mielenosoituksia. Ensimmäinen näistä järjestettiin 27.7.1974, kun kirkon työntekijä oli irtisanottu homoseksuaalisuutensa vuoksi. (Juvonen 2015, 36.)

Setan toiminnassa korostui etenkin alkuaikoina homoseksuaalisuuden ja heteroseksuaalisuuden esittäminen yhdenvertaisina ja samanlaisina, sillä sen koettiin olevan keino yhtäläisiin oikeuksiin ja tasavertaisuuteen. SETA-lehteä myös jaettiin ilmaiseksi kansanedustajille ja muille vaikuttajille. Tämän vuoksi lehdessä nostettiin esiin syrjintä ja asiallinen tieto, ja samanaikaisesti jätettiin huomioimatta erilaiset seksuaalivähemmistöjen alakulttuurit. (Juvonen 2015, 36–37.)

Juvosen (2015, 40–42) mukaan 1980-luvun alussa SETA-lehdessä alettiin käsitellä näkyvästi seksuaalivähemmistöjen eroa enemmistöön sekä niiden omaa kulttuuria ja elämäntapojaan. Samaan aikaan seksuaalivähemmistöt nousivat uudella tavalla esiin julkisuudessa aids-kriisin myötä: infektioiden leviämistä levisi väärää tietoa, ja tartuntapelko oli voimakas. Samalla kriisi tarjosi väylän homoseksuaalisuutta vas-

tustaville tuoda mielipiteensä esiin. Epidemia kosketti alussa erityisesti miesten välistä seksiä harrastaneita eikä terveydenhuolto ollut osannut varautua kriisiin, joten Seta perusti omakustanteisesti aids-tukikeskuksen. Mustola (2007, 30) ja Juvonen (2015, 40–42) korostavatkin aids-kriisin merkitystä Setan asiantuntija-aseman luojana ja vahvistajana. Mustola (2007, 30) toteaa, että ”järjestön luonne sekä viranomaisten että suuren yleisön silmissä muuttui kummajaisten kerhosta kansalaisjärjestöksi muiden kansalaisjärjestöjen joukossa”. Järjestölehti alkoi käsitellä jälleen enemmän yhteiskunnallisia aiheita, mutta seksuaalista identiteettiä ei enää piiloteltu (Juvonen 2015, 40–42).

Homoseksuaalisuus oli luokiteltu sairaudeksi vuoteen 1981, jolloin Lääkintöhallitus päätti poistaa sen virallisesta tautiluokituksesta. Vuonna 1999 suojaikärajat yhtenäistettiin ja kehotuskielto kumottiin (Seta, [viitattu 12.9.2017]). Juvonen (2015, 35) huomauttaa, että käytännössä kehotuskiellon perusteella tuomittiin käytännössä vain harvoin, vaikka aktivistit olivatkin yrittäneet tulla pykälän perusteella tuomituiksi tuodakseen epäkohdan esille.

Rekisteröity parisuhde samaa sukupuolta oleville tuli mahdolliseksi vuonna 2002. Laki mahdollisti parisuhteen virallistamisen ja mm. perimisoikeuden, mutta toisaalta ei tuonut mahdollisuutta esimerkiksi yhteiseen sukunimeen tai perheen ulkopuoliseen adoptioon. Lisäksi rekisteröidyn parisuhteen voidaan katsoa olleen eriarvoinen avioliittoon nähden jo pelkän nimensä vuoksi, sillä esimerkiksi lomakkeissa seksuaalinen suuntautuminen tuli käytännössä ilmi, kun rekisteröity parisuhde oli eroteltu avioliitosta. Vuonna 2017 astui voimaan uusi avioliittolaki, jonka myötä samaa sukupuolta oleville pareille myönnettiin samat oikeudet. (Mollgren 2017.)

Seksuaalivähemmistöjä koskevien lakimuutosten voidaan tulkita heijastavan yhteiskunnan asenteita, ja niitä tutkimalla voidaan seurata asenteiden ja suhtautumisen muuttumista. Lainsäädäntöprosessi on kankea ja hidas, joten asennemuutosten voidaan katsoa alkaneen jo paljon ennen lakimuutoksia. Muutokset eivät kuitenkaan ole tapahtuneet itsestään, vaan taustalla on esimerkiksi eri järjestöjen työ.

3 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄ

3.1 Tutkimusongelma

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Mitkä lähteet seksuaalivähemmistöt kokevat luotettaviksi?
2. Mitä esteitä seksuaalivähemmistöt kohtaavat tiedonhankinnassaan?
3. Mikä on verkon rooli seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnassa?

Tärkeää on selvittää, mitä lähteitä seksuaalivähemmistöt käyttävät, suosivat ja pitävät luotettavina. Järjestöjen tuottaman sisällön lisäksi tietoa voidaan hankkia esimerkiksi erilaisista yhteisöistä ja keskustelupalstoilta. Suuri rooli voi olla myös passiivisella tiedonhankinnalla, jossa omaan identiteettiin liittyvää tietoa ei aktiivisesti hankita, mutta jota saadaan esimerkiksi median ja arkielämän kautta. Vaikka passiivinen tiedonhankinta voi olla tiedostamatontakin, myös sillä on vaikutusta siihen, miten omaan identiteettiinsä suhtautuu.

Seksuaalivähemmistöt kohtaavat tiedonhankinnassaan samoja esteitä ja vaikeuksia kuin muutkin. Heidän tiedonhankintaprosesseihinsa liittyy kuitenkin myös omia erityispiirteitään, joita kartoitan tässä tutkimuksessa. Oma seksuaalisuus voi olla ihmiselle arka aihe etenkin silloin, kun omasta identiteetistä ei ole vielä varmuutta. Tällöin esimerkiksi vertaistiedon saaminen voi olla haastavaa, ellei yksilöllä ole sen saamiseen sopivaa väylää.

Opinnäytetyössäni tutkin lisäksi verkon roolia seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnassa. Internetin myötä seksuaalivähemmistöille on avautunut uusia, nimettömiä väyliä tiedonhankintaan. Tutkin, millaista tietoa internetistä on saatu, kuinka paljon internetin rooli korostuu tiedonhankinnassa ja koetaanko verkkolähteet paremmiksi kuin verkon ulkopuoliset lähteet.

3.2 Kvantitatiivinen tutkimus

Heikkilän (2014, 15) mukaan kvantitatiivisella eli määrällisellä tutkimusmenetelmällä tarkastellaan tutkimuksen aihetta lukumäärien ja prosenttiosuuksien kautta. Tämän vuoksi tuloksia on mahdollista esittää esimerkiksi taulukoiden ja kuvioiden avulla. Otoksen tulee kuitenkin olla tarpeeksi suuri ja edustava, jotta tuloksista voidaan tehdä päätelmiä. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla voidaan kartoittaa tilannetta, muttei selvittää syitä asioiden taustalla.

Kananen (2014, 56–57) kuvaa kvantitatiivisen tutkimuksen etenevän teoriasta käytäntöön. Tätä kutsutaan deduktioksi. Tutkimus alkaa teoriasta, jonka paikkansapitävyyttä testataan hypoteesien avulla. Kanasen (2014, 49) mukaan tietoa kerätään kyselyjen ja tilastojen kautta, ja analyysimenetelmien avulla aineistosta tehdään johtopäätöksiä.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 140) näkevät kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskeisinä mm. aiempiin tutkimuksiin tutustumisen ja johtopäätöksien luomisen, käsitteiden määrittelyn ja aineiston saattamisen muotoon, jossa sitä voidaan tilastollisesti käsitellä. Tämän vuoksi yleinen käytäntö aineiston keräämisessä ovat standardoidut tutkimuslomakkeet, joissa on valmiit vastausvaihtoehdot ja asiat on kuvattu numeeristen suureiden avulla (Heikkilä 2014, 15).

Hirsjärven ym. (2009, 134) mukaan survey-tutkimuksessa ”kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä”: tutkittavasta joukosta siis poimitaan otos, jolta aineisto kerätään esimerkiksi kyselylomakkeen tai strukturoidulla haastattelulla. Tarkoituksena on kuvailla, vertailla ja selittää jotakin ilmiötä. Survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä on kyselytutkimus. Hyvin toteutettuna kyselytutkimus säästää aikaa, koska kerralla voidaan tutkia suurta ihmisjoukkoa ja sen jälkeen analysoida tietokoneella. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

Kyselytutkimuksella on kuitenkin heikkoutensa. Sillä saatava aineisto on pintapuolista. Kyselylomake on laadittava huolellisesti, jotta vastaaja ymmärtää kysymykset ja käytetyt termit. Kysymysten tulisi olla selkeitä ja valmiiden vastausvaihtoehtojen mahdollisimman kattavia. Verkkokyselyn vastaamistilanteessa sosiaalista kontaktia toiseen ihmiseen ei ole, joten tutkija ja vastaaja eivät kumpikaan voi esimerkiksi

esittää tarkentavia kysymyksiä varmistaakseen, että kysymys ja termit on ymmärretty oikein. Tutkija ei voi tietää miten huolellisesti ja rehellisesti kyselyyn vastataan. Verkkokysely on myös helppo lopettaa kesken parilla klikkauksella. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.)

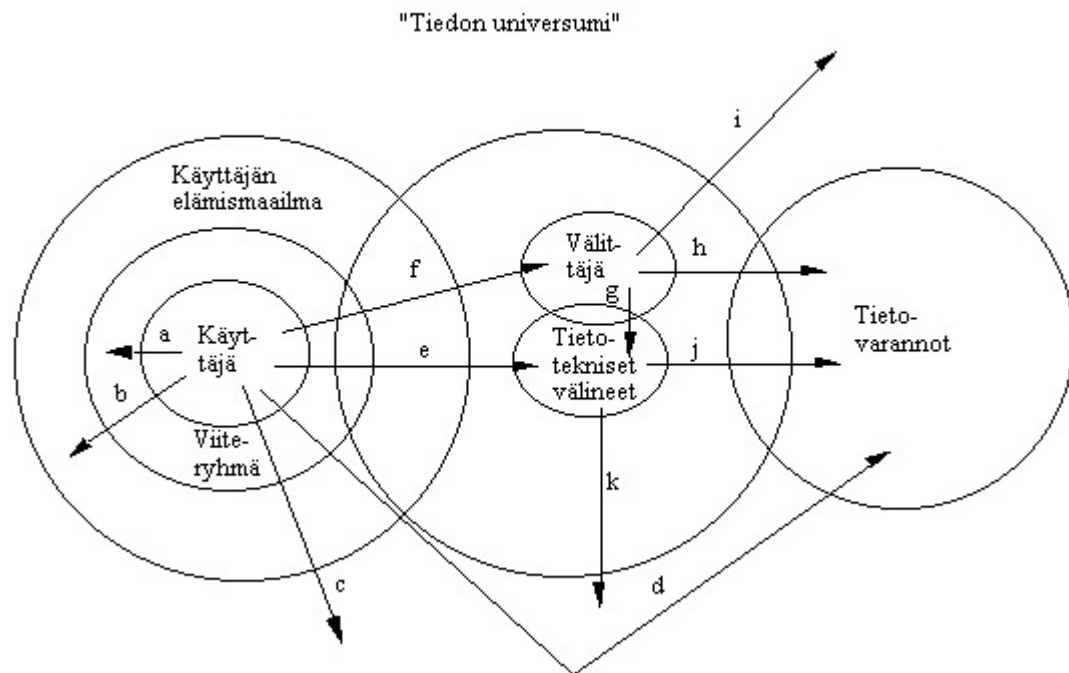
4 TIEDONHANKINTA, YHTEISÖT JA VERTAISTIETO

4.1 Tiedon universumi ja tiedollisen käyttäytymisen yleismalli

T. D. Wilson (1981, 661) kuvaa ns. tiedon universumin mallissaan tiedonhankinnan polkuja. Malli kuvaa tiedon käyttäjän yhteyksiä ympäröivään maailmaan, tietojärjestelmiin ja tiedonlähteisiin.

Wilsonin (1981, 661) mukaan käyttäjän elämysmaailma voidaan määritellä yksilön kokemuksien kokonaisuudeksi tiedon käyttäjänä. Elämysmaailmaan sisältyy eri osa-alueita, esimerkiksi työympäristö. Työympäristöstä löytyviä viiteryhmiä voivat olla esimerkiksi kollegat, asiakkaat ja esimiehet.

Tietoa hankkiessaan yksilö on yhteydessä johonkin tietojärjestelmään. Tietojärjestelmä puolestaan on yhteydessä erilaisiin tiedonlähteisiin, joita voivat olla sekä dokumentit että ihmiset. Tietojärjestelmä voi olla joko välittäjä (esimerkiksi kirjastonhoitaja tai asiantuntija) tai teknologiaa (esimerkiksi hakukoneet, tietokannat). Wilson (1981, 661) määrittelee tässä yhteydessä teknologian laajasti eri tekniikoiden, työkalujen ja laitteiden yhdistelmäksi, joiden avulla tietoa etsitään.

Kuvio 1. Tiedonhankinnan polut (Haasio & Savolainen 2004, 73).

Kuviossa 1 esiintyvät kirjaimilla merkityt polut kuvaavat eri tapoja hyödyntää lähteitä. Poluista on määritelty neljä eri luokkaa.

Poluissa a, b, c ja d yksilö etsii tietoa itsenäisesti, ilman tietojärjestelmien apua. Esimerkiksi polussa a yksilö saattaa kysyä neuvoa omasta työyhteisöstään, kun taas polussa d yksilö menee suoraan tietovarantojen äärelle, esimerkiksi menemällä kirjakauppaan. Nämä polut Wilson on määritellyt A-luokan poluiksi.

B-luokan poluissa, eli polut e ja f, yksilö hyödyntää tietojärjestelmiä eli välittäjää tai teknisiä apuvälineitä.

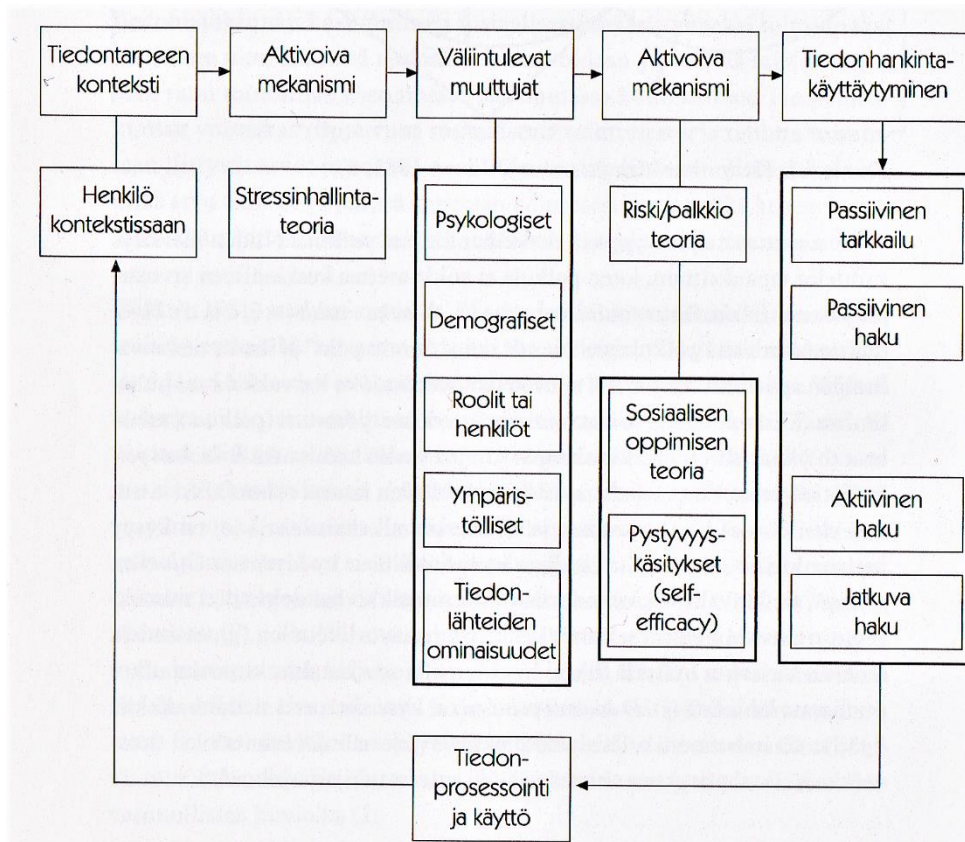
Poluissa g, h ja i välittäjä etsii tietoa yksilön tarpeisiin. Esimerkiksi kirjastonhoitaja voi hyödyntää kirjaston omia kokoelmia tai kaukolainapalveluita etsiessään ratkaisua yksilön tiedontarpeeseen. Nämä polut ovat C-luokan polkuja.

D-luokan poluissa j ja k tekniset apuvälineet suorittavat hakuja tai toimintoja joko yksilön tai välittäjän toimesta.

Tiedon universumin malli on hyvin yksinkertaistettu, ja tämän Wilson (1981) itsekin tiedostaa. Se onnistuu kuitenkin kuvamaan tiedonhankinnan ja tiedollisen käyttäytymisen prosesseja melko kattavasti. Mallista on todettavissa erilaisten tiedonhankinnan polkujen ja prosessien vaihtoehdot ja vaihtelevuus. Hyödynnettävä polku vaihtelee esimerkiksi tiedontarpeen, tiedonhankintatilanteen ja resurssien mukaan.

Wilson (1997) päivitti aiempaa tiedonhankinnan malliaan vuodelta 1981, ja syntyi tiedollisen käyttäytymisen yleismalli. Mallissa kuvataan tiedonhankintaa laajemmin yksilön tiedollista käyttäytymistä, ja sen laatimisessa on hyödynnetty tutkimusta monilta tieteiden aloilta.

Tiedollisen käyttäytymisen yleismalli kuvaa tiedonhankintaa jatkuvana, kehittyvänä prosessina. Mallissa aiemmat tiedonhankintakokemukset vaikuttavat nykyiseen tiedonhankintaprosessiin, eikä halutun tiedon saavuttaminen välttämättä lopeta tiedonhankintaprosessia, vaan luo uusia tarpeita. Tällöin prosessi alkaa uudelleen alusta. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Tiedollisen käyttäytymisen yleismalli (Haasio & Savolainen 2004, 74).

Tiedollisen käyttäytymisen yleismalliin Wilson (1997, 569) lisäsi aktivointimenetelmiä, jotka saavat yksilön hankkimaan tietoa. Mallissa aktivointimenetelmiksi on nimetty stressinhallintateoria, riski-palkkio-teoria ja sosiaalisen oppimisen teoria. Wilson (1997, 568) kuitenkin huomauttaa, että nämä aktivointimenetelmät eivät suinkaan ole ainoita mahdollisia.

Esteiden sijaan tiedollisen käyttäytymisen yleismallissa puhutaan tiedonhankintaprosessin väliin tulevista muuttujista. Näitä muuttujia voivat olla yksilön demografiset, sosiaaliset tai psykologiset ja henkilökohtaiset tekijät. Myös tiedonlähteen ominaisuudet tai ympäristölliset tekijät voivat vaikuttaa tiedonhankintaan. (Wilson 1997, 556–557, 562.)

Tiedonhankintaa tapahtuu useilla eri tavoilla, joista osa on tiedostettuja ja osa tiedostamattomia. Aktiivista hakua tehdessään yksilö etsii tarkoituksella tietoa jostakin aiheesta. Aktiivisen haun yhteydessä voi tapahtua myös passiivista hakua, kun löydetyn informaation yhteydessä havaitaan myös jotain toiseen aiheeseen liittyvää informaatiota. Passiivisesta huomiosta puhutaan, kun yksilö ei varsinaisesti etsi informaatiota, mutta saa sitä esimerkiksi seuratessaan uutislähetystä tai löytää sattumalta kirjastosta aiheeseen liittyvää materiaalia. Jatkuva haku on kyseessä, kun varsinaisen aktiivisen haun jälkeen aihetta seurataan edelleen ajoittain. (Wilson 1997, 562.)

4.2 Chatmanin ”pieni maailma”

Elfreda Chatman tutki yhteiskunnan vähäosaisten arkielämän tiedonhankintaa. Vuoden 1991 tutkimus käsitteli amerikkalaisen yliopiston siivooja-vahtimestareita, jotka olivat yhteiskunnallisesti heikommassa asemassa sekä taloudellisesti että rotuvähemmistöön kuulumisen vuoksi. Chatman (1991) huomasi, että haastateltavien arjessa ”pieniä maailmoja” muodostui sekä työyhteisössä, jossa usein vallitsivat tiukat normit ja rooli-odotukset, että omassa kotipiirissä ja lähiyhteisössä. Omassa kotipiirissä ”pienen maailman” ulkopuolelta tullut tieto ei juuri kiinnostanut eikä siihen luotettu. Omilla ponnisteluilla ei juurikaan uskottu olevan vaikutusta tulevaisuuteen, ja tärkeintä olikin nykyhetkessä selviytyminen. (Chatman 1991, Haasion & Savolaisen 2004, 116–117 mukaan.)

Naisvankien tiedonhankintaa tutkimalla Chatman (1999) kehitti ”elämänpiirin” käsitteen täydentämään ajatusta ”pienestä maailmasta”. Chatman (1999) näki ”elämänpiirin” ohjaavan jokapäiväisiä toimintoja, jotka muodostavat tutun rutiinin ilman että niitä kyseenalaistetaan. Vahvojen normien vuoksi muiden toiminta on ennakoitavissa eikä arjessa juuri esiinny yllätyksiä, mikä luo ”elämänpiiriin” turvallisuuden tunteen. (Chatman 1999, Haasion & Savolaisen 2004, 119–120 mukaan.)

Erilaisten tutkimushankkeidensa perusteella Chatman (2000) muodosti normatiivisen käyttäytymisen teorian, jonka avulla hän selittää ”pienien maailmojen” tiedonhankintaa ja sitä ohjaavia tekijöitä. ”Pienellä maailmalla” Chatman tarkoittaa pieniä yhteisöjä, joiden toimintaa ohjaavat tietyt normit ja roolit (Haasio & Savolainen 2004, 116). Sosiaaliset normit määrittävät, mikä ”pienessä maailmassa” on hyväksyttävää käytöstä ja mikä toisaalta ei. Ne ohjaavat ihmisten käyttäytymistä ja pitävät yhteisön kasassa. Maailmankuva on yhteisön yhteinen näkemys siitä, mitä ”pienessä maailmassa” pidetään tärkeänä ja mille ei anneta arvoa. Se myös muokkaa yksilön omaa käsitystä maailmasta. (Chatman 2000, 11–12.)

Sosiaaliset tyypit ovat ”pienen maailman” tapa luokitella ihmisiä. Ne toimivat mallina yhteisön jäsenille hyväksyttävästä käyttäytymisestä ja tiedon jakamisesta, ja määrittelevät keneltä tietoa hankitaan ja kenen välittämään tietoon luotetaan. Sama tieto voidaan saada sekä yhteisön sisältä että ulkopuolelta, mutta omaan yhteisöön kuuluvan kertomana siihen luotetaan enemmän. Normit, maailmankuva ja sosiaaliset tyypit määrittävät ihmisen informaatiokäyttäytymistä, esimerkiksi tiedonhankintaa tai sen hankkimatta jättämistä. Tiedonhankkija voi päättää olla hankkimatta tietoa, jos ei koe sen vaatimaa prosessia vaivan arvoiseksi tai ei usko löytävänsä sitä. (Chatman 2000, 12–14.)

Chatman toteutti tutkimuksiaan pääasiassa 1980–1990-luvulla, ennen internetin yleistymistä. Hän kuitenkin ehti aloittaa ”pienen maailman” käsitteen soveltamisen myös internetiin tutkimalla verkkoyhteisöjä ja feministisiä kirjakauppoja (Burnett, Besant & Chatman 2001). Tutkimuksen perusteella sosiaaliset normit ohjaavat virtuaalisia yhteisöjä samalla tavalla kuin fyysisesti läsnä olevia yhteisöjä. Verkkoyhteisöille voi muodostua esimerkiksi käytöstä, puhetapaa tai asenteita määrittäviä normeja (Burnett ym. 2001, 542). Niissä myös muodostuu samanlaisia ihmissuhteita ja konflikteja yhteisön jäsenten kesken kuin fyysisissä yhteisöissä. Tämän vuoksi

”pienen maailmojen” muodostuminen on mahdollista myös internetissä (Burnett ym. 2001, 538).

4.3 Wilsonin ja Chatmanin mallit tässä tutkimuksessa

Wilsonin (1981, 1997) mallien avulla on mahdollista hahmotella vastaajien käyttämiä tiedonhankinnan polkuja. Luokittelemalla käytetyt lähteet Wilsonin (1981) mukaan voidaan tutkia, suositaanko tai vältelläänkö tiettyjä tapoja hankkia tietoa. Samalla on mahdollista arvioida, koetaanko esimerkiksi itsenäisesti, suoraan lähteestä hankittu tieto luotettavammaksi kuin välittäjän kautta saatu tieto. Vastaajien kokemia esteitä Wilsonin vuoden 1997 mallin väliintuleviin muuttujiin vertailemalla voidaan myös tarkastella, ovatko tiedonhankinnassa koetut esteet ja haasteet yleisemmin tiedonhankkijasta vai tiedonlähteestä johtuvia.

Chatmanin (2000) mallia käyttämällä voidaan tarkastella tiedonhankintaa ja erityisesti vertaistukea seksuaalivähemmistöjen ”pienessä maailmassa”. Vaikka malli on syntynyt pienten ja paikallisten yhteisöjen tutkimisesta, on ”pienen maailman” käsitettä käytetty kuvaamaan yhteisöjä, joita ei yhdistä lähiympäristö vaan yhteinen kulttuuri. Seksuaalivähemmistöt ovat sosioekonomisesti ja maantieteellisesti hyvin heterogeeninen ryhmä, mutta ovat tästä huolimatta muodostaneet omia ”pieniä maailmoja” niin paikallisesti, valtakunnallisesti kuin globaalistikin.

Sen lisäksi että Wilsonin (1981, 1997) ja Chatmanin (2000) mallit selittävät kumpikin osaltaan tapoja hankkia tietoa, ne myös täydentävät ja selittävät toisiaan ja vaikuttavat toisiinsa. ”Pieni maailma” vaikuttaa siihen, miten ja mistä seksuaalivähemmistöön kuuluva etsii tietoa, jo silloin kun tiedonhankkija vasta tarkastelee tätä yhteisöä ulkopuolelta eikä varsinaisesti ole vielä osa sitä. Se ohjaa tiedonhankkijaa tiettyjen lähteiden äärelle ja toisaalta saa välttämään toisia. Toisaalta yhteisön jäsen voi myös vaikuttaa ”pieneen maailmaan” välittämällä tietoa jostakin tietolähteestä, minkä seurauksena muut yhteisön jäsenet voivat siirtyä hyödyntämään sitä.

Chatmanin (2000) mallin heikkoutena voidaan pitää sen oletusta siitä, että kaikki pieniyhteisöt olisivat yhtä sulkeutuneita kuin hänen tutkimansa ryhmät. Lisäksi mo-

lempien mallien heikkoutena on se, että ne ovat syntyneet ennen internetin yleistymistä arkipäiväiseksi. Tavat ja väylät hankkia tietoa ovat mullistuneet, ja tavallisella ihmisellä on nyt paremmat mahdollisuudet etsiä tietoa ilman välittäjiä kuin koskaan aiemmin. Samoin ”pieniä maailmoja” muodostuu nyt verkossa jatkuvasti.

4.4 Vertaistuki ja vertaistieto

Vertaistuella ei ole yhtä selkeää ja yksiselitteistä määritelmää. Haasion (2015b, 63) mukaan Nylund (2000, 34–38) nostaa vertaistuen keskeisiksi elementeiksi epämuodollisuuden, kokemustiedon ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen. Haasion (2015b, 63) mukaan Vuorinen (2002) puolestaan näkee vertaistuen tapahtuvan omaehtoisesti sellaisten henkilöiden kesken, joita yhdistää jokin yhteiskunnan normeista poikkeava asia. Tässä määritelmässä korostuu vertaistukeen liittyvä poikkeavuuden ja erilaisuuden kokemus, joka liittyy vahvasti seksuaalivähemmistöjen kokemuksiin.

Haasio (2015b, 171) hyödyntää mm. Chatmanin (2000) ”pienen maailman” ja normatiivisen tiedonhankinnan teoriaa määritellesään vertaistiedon seuraavasti:

1. Vertaistieto on ”pienen maailman” muilta jäseniltä hankittua tietoa.
2. Vertaistieto perustuu toisen henkilön kokemukseen, luuloon, arvaukseen, mielipiteeseen, informantin suorittamaan hiljaisen tiedon eksplikointiin tms.
3. Vertaistieto on aina subjektiivista: se ilmaisee tiedonantajan henkilökohtaisen mielipiteen, kokemuksen tai näkemyksen jostain asiantilasta.

Vertaistiedon osapuolet ovat siis osa yhteistä ”pientä maailmaa”, jossa pätevät tietyt yhteiset normit: nämä normit säätelevät, millainen tieto on hyväksyttävää ja millaista tietoa voi kaivata (Chatman 2000, 7). Haasio (2015b, 171) korostaa erityisesti vertaistiedon subjektiivisuutta: se on syntynyt tiedonantajan omassa kokemusmaailmassa ja perustuu tiedonantajan omaan tulkintaan.

Haasio (2015a) näkee yhtenä vertaistiedon muotona disnormatiivisen informaation. Disnormatiivinen informaatio on hänen mukaansa vähemmistön näkemys, joka pohjautuu henkilön mielipiteisiin, uskomuksiin, käsityksiin ja näkemyksiin, on yleisen

mielipiteen tai näkemyksen vastaista ja saattaa jopa uhmata tieteellisiä tutkimustuloksia. Haasio (2015a) liittää toiseuden kokemuksen vahvasti disnormaativiseen informaatioon: sen saamiseksi osapuolilla on oltava samankaltaiset arvot ja samanlainen toiseuden kokemus. Internet on ”pienten maailmojen” syntymisen myötä mahdollistanut myös disnormatiivisen informaation entistä helpomman leviämisen.

Vertaistieto ei aina ole luotettavaa, vaan pahimmillaan vahingollista ja vaarallista. Esimerkiksi Milano (2015) toteaa HIV-infektion tarttumista ehkäisevän prEP-lääkityksen puolestapuhujien jakaneen väärää tietoa lääkityksen tehokkuudesta verrattuna kondomeihin. Jos yhteisön jäsen kokee tällaisen oman yhteisön sisältä saadun tiedon luotettavammaksi kuin ”pienen maailman” ulkopuolelta tulleen virallisen ja tutkitun tiedon, seurauksena voi pahimmillaan olla HIV-infektion tarttuminen. Lisäksi ilman kondomia myös muiden sukupuolitautilien tarttuminen on mahdollista.

5 AIEMPI TUTKIMUS

Whitt (1993) tutki lesbojen tiedontarpeita ja keskittyi erityisesti kirjastoihin. Tiedonhankinnan alkuvaiheessa vastaajat kaipasivat yleistä tietoa ja vahvistusta omalle identiteetilleen, mutta myöhemmin tarpeet tarkentuivat eikä lähteiksi kelpuutettu enää mitä tahansa. Vastaajat käyttivät tiedonlähteenä erityisen paljon kirjastoja, vaikkakin henkilökunnan asenteet koettiin kielteisiksi ja kirjastojen kokoelmat vanhentuneiksi, puutteellisiksi ja vaikeasti löydettäviksi. Kirjastojen korkeaa käyttöastetta koetuista puutteista huolimatta selittää tutkimuksen ajankohta, sillä internet ei ollut vielä levinnyt yleiseen käyttöön.

Homoseksuaalisia miehiä puolestaan tutki Hamer (2003). Internet oli jo alkanut arkipäiväistyä, ja moni Hamerin tutkimista miehistä olikin hyödyntänyt sitä tiedonhankinnassaan. Erityisesti hyödynnettiin vertaistietoa, jota saatiin esimerkiksi chat-huoneista ja keskustelupalstoilta. Tiedonhankintaa oli usein lykätty myöhemmäksi, sillä vastaajat olivat pelänneet kiinnijäämistä. Yleistä oli myös saadun tiedon salassapito esimerkiksi kirjoja piilottamalla tai sivuhistorian poistamisella.

Suomessa seksuaalivähemmistöjen tiedonhankintaa on tutkinut Seppä (2006), joka tutki mm. muutoksia tiedontarpeissa seksuaalisen identiteetin vakiinnuttua, lähteiden valintaperusteita sekä tiedonhankinnan esteitä. Sepän (2006, 84–85) tutkimuksen perusteella identiteetin hahmottamisvaiheessa aiheesta halutaan mahdollisimman paljon tietoa, ja identiteetin muodostuttua tiedontarpeet muuttuvat tarkemmiksi. Internetin rooli tiedonhankinnassa oli hyvin suuri. Tutkimuksen jälkeen seksuaalivähemmistöjen asemassa on tapahtunut paljon muutoksia sekä lainsäädännöllisesti että asenneilmapiirissä. Lisäksi valtavia muutoksia on tapahtunut myös teknologiassa ja internetissä esimerkiksi sosiaalisen median myötä. Voidaan siis olettaa muutoksia tapahtuneen myös tiedonhankintatavoissa ja lähteissä.

Pohjanen ja Kortelainen (2016) tutkivat transsukupuolisten tiedontarpeita ja niiden muuttumista oman identiteetin vakiinnuttua, tiedonlähteitä, tiedonhankinnan esteitä sekä transsukupuolisten itse jakamaa tietoa. Tiedonhankinnan alkuvaiheessa esteeksi koettiin esimerkiksi perheolosuhteet, suhteet muihin ihmisiin sekä taloudelliset tilanteet. Myöhemmin ongelmana olivat epäluotettavat lähteet, kielimuurit sekä vaikeus päästä lähteisiin käsiksi. Yleisesti tiedonhankinnan esteitä leimasi pelko.

Pohjasen ja Kortelaisen (2016) tutkimustulokset poikkesivat aiemmista siten, että tärkeimmät tiedonlähteet eivät olleetkaan läheisiä vaan laajemmat verkostot ja media. Transsukupuoliset myös jakoivat aiheesta tietoa sekä sisään- että ulospäin vetämällä vertaisryhmiä, antamalla haastatteluja ja puhumalla lääketieteen ammattilaisille.

Erilaisten vähemmistöryhmien kokemukset eroavat toisistaan, mutta niitä kaikkia yhdistää erilaisuuden kokemus. Gowen (2013, 102–105) tutki kuinka mielenterveyden häiriöistä kärsivät nuoret aikuiset etsivät häiriöihin liittyvää tietoa verkossa. Tutkimukseen osallistuneet olivat hankkineet tietoa sekä ennen hoitokäyntiä että sen jälkeen. Toisaalta internet saattoi myös olla ainoa keino tiedon saamiseen, jos palveluja ei ollut tarpeen tullen saatavilla tai sairausvakuutus ei mahdollistanut hoitoa. Myös mahdollisuus nimettömyyteen oli tärkeää. Lisäksi internetin avulla löydettiin samoista ongelmista kärsiviä, mikä lievitti eristyneisyyden tunnetta. Internetin haittapuoloina pidettiin kuitenkin informaation valtavaa määrää ja misinformaatiota.

Machet ja Govender (2012, 32) haastattelivat kiinalaisia maahanmuuttajia Uudessa-Seelannissa. Haastateltavat hankkivat tietoa sekä formaaleista lähteistä, kuten sanomalehdet ja internet, että informaaleista lähteistä, kuten perhe ja ystävät. Työllistyminen oli haastateltavien suurimpia tiedontarpeita. Lähes kaikki vastaajat käyttivät internetiä, sekä englanniksi että mandariiniksi. Internetiä käytettiin työllistymisen edistämiseen ja vapaa-ajan harrastuksiin. Kaikki vastaajat hyödynsivät paikallista mandariininkielistä radiota ja sanomalehteä, mutta kaipasivat lisää tietoa omalla kielellään. Tarvittava tieto oli usein hajallaan monessa paikassa, eivätkä vastaajat tienneet mistä tietoa tulisi etsiä. (Machet & Govender 2012, 30–31.)

Aarnitaival (2012) tutki myös maahanmuuttajien tiedonhankintaa väitöskirjassaan työelämän näkökulmasta. Tarkoituksena oli tutkia Suomeen muuttaneiden kurdi- ja venäläisnaisten työelämään liittyvää tiedonhankintaa, henkilökohtaisten tietokäytäntöjen uudelleenrakentumista sekä tiedonhankinnan yhteyttä voimaantumisen ja osallisuuden kokemuksiin (Aarnitaival 2012, 14). Aarnitaipaleen (2012, 177–178) mukaan toiset ihmiset olivat etenkin alkuvuosina tärkeitä tiedonlähteitä: yhteisön sisällä tapahtuneen tiedon jakamisen kautta haastatellut olivat löytäneet uusia kanavia tiedonhankkimiseen. Tiedonhankinnan esteiksi Aarnitaival (2012, 118–121) tun-

nisti mm. puutteelliset tiedonhankintataidot, tiedon hajanaisuuden, informaatiotulvan, puutteellisen kielitaidon sekä kulttuurierot. Toisaalta näiden esteiden voittaminen voimaannutti maahanmuuttajia, ja lisäsi näiden uskoa omiin kykyihinsä tiedonhankkijana (Aarnitaival 2012, 181–182).

6 KYSELY JA TAUSTATIEDOT

6.1 Kyselyn toteutus

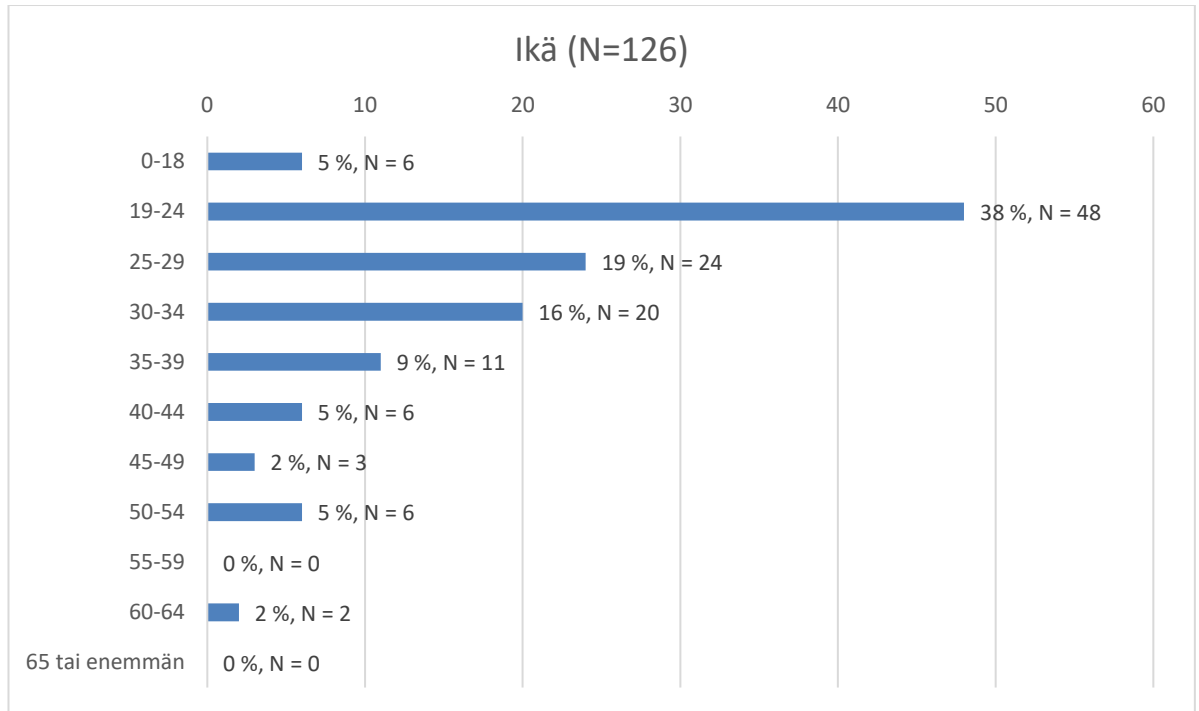
Tutkimus toteutettiin anonyymina verkkokyselynä Webropol-palvelun avulla. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi haastatteluun olisi voinut ollut vaikeaa löytää tutkimusjoukkoa. Kynnys vastata verkkokyselyyn on pienempi, ja tällöin saadaan tietoa tiedonhankintakäyttäytymisestä myös heiltä, joille oma seksuaalinen suuntautuminen on kipeä aihe tai vasta selviämässä. Verkkokyselyn avulla on mahdollista käsitellä suurempaa vastausjoukkoa sekä saavuttaa vastaajia maanlaajuisesti. Haasteena oli saada kyselyyn tarpeeksi vastaajia.

Kyselylomake sisälsi 29 kysymystä, joista kolme oli avoimia kysymyksiä ja loput monivalintakysymyksiä. Kysely lähetettiin sähköpostitse 16 Setan jäsenjärjestölle, ja heitä pyydettiin jakamaan kyselyä esimerkiksi omilla sosiaalisen median sivuillaan. Lisäksi julkaisin kyselyn henkilökohtaisella Facebook-sivullani sekä kahdessa seksuaalivähemmistöille suunnatussa Facebook-ryhmässä. Kysely avautui 21.9.2018. Kyselyn alkuselitettä muokattiin 24.9.2018 Pirkanmaan Setan toiminnanjohtaja Mikko Väisäsen (2018) kanssa käymäni sähköpostikeskustelun perusteella. Muokkauksella tehtiin selkeämmäksi se, että kyseessä oli nimenomaan seksuaalivähemmistöille, ei sukupuolivähemmistöille, suunnattu kysely. Vastauksia oli tähän mennessä kertynyt 38 kappaletta. Kysely sulkeutui 24.10.2018.

6.2 Vastaajien taustatiedot

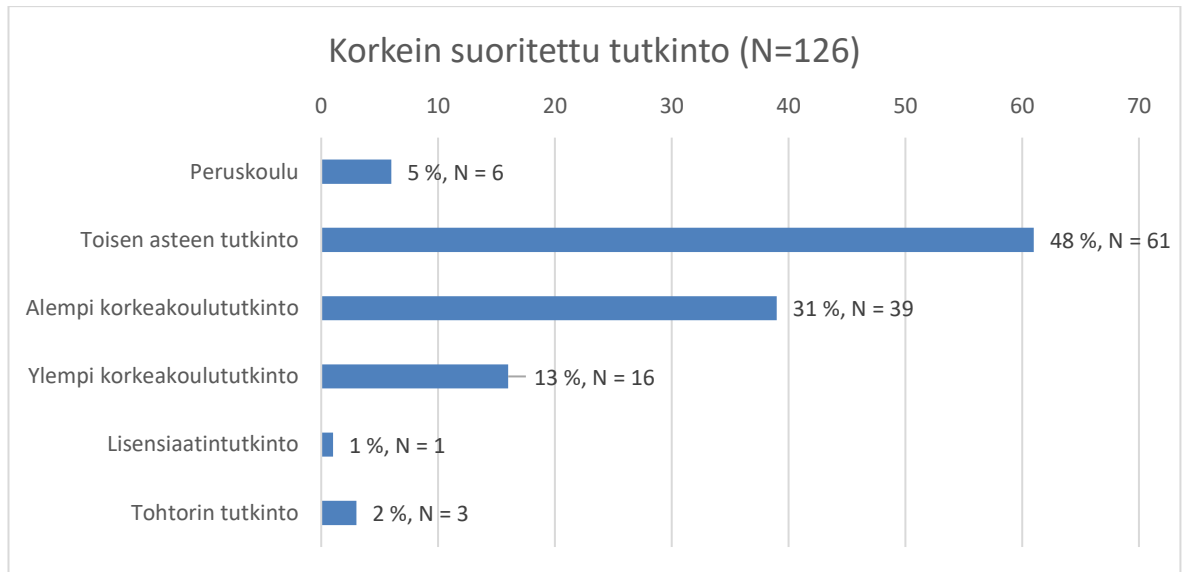
Kyselyyn vastasi 126 henkilöä. 64 % vastaajista (N=81) oli naisia, 16 % miehiä (N=20) ja muita 17 % vastaajista (N=21). Neljä vastaajaa (3 %) ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Vastaajista 96 % (N=121) eli ylivoimainen enemmistö puhui äidinkielenään suomea. Kahden vastaajan (2 %) äidinkieli oli ruotsi, kahden vastaajan (2 %) englanti ja yhden vastaajan (1 %) jokin muu.

38 % vastaajista oli 19–24-vuotiaita (N=48), toiseksi eniten vastaajia oli 25–29-vuotiaiden (19 %, N=24) ja 30–34-vuotiaiden (15 %, N=20) ikäryhmissä. Vähiten vastaajia oli 45–49-vuotiaiden (2 %, N=3) ja 60–64-vuotiaiden (2 %, N=2) ikäryhmissä. (Kuvio 3.)

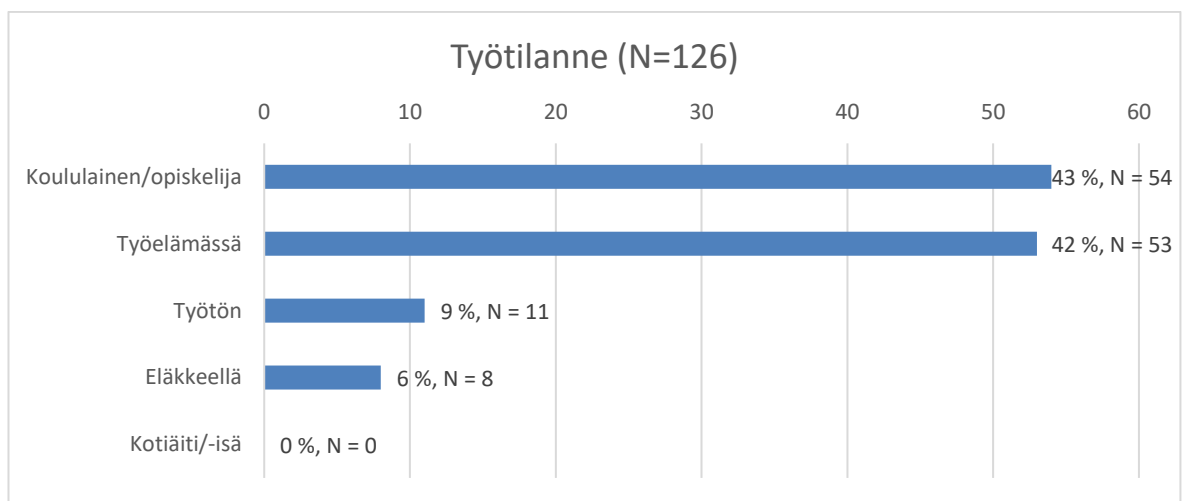
Kuvio 3. Ikä.

Vastaajajoukon koulutusaste oli huomattavan korkea, sillä vastaajista lähes puolet (47 %, N=59) olivat korkeakoulutettuja. Noin kolmannes vastaajista (N=39) oli suorittanut alemman korkeakoulututkinnon, ja 16 vastaajaa (13 %) ylemmän korkeakoulututkinnon. Vastaajista kolme (2 %) oli suorittanut tohtorin tutkinnon ja yksi (1 %) lisensiaatintutkinnon. Yleisin koulutus oli kuitenkin toisen asteen tutkinto. Vastaajista lähes puolet, 48 % (N=61), oli suorittanut korkeimpana tutkintonaan toisen asteen tutkinnon. Tätä selittää osittain vastaajajoukon ikäjakauma: suurimmasta vastaajajoukosta, 19–24-vuotiaista, 77 % (N=37) oli suorittanut toiseen asteen tutkinnon. Kuusi vastaajaa (5 %) oli suorittanut vain peruskoulun. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Korkein suoritettu tutkinto.

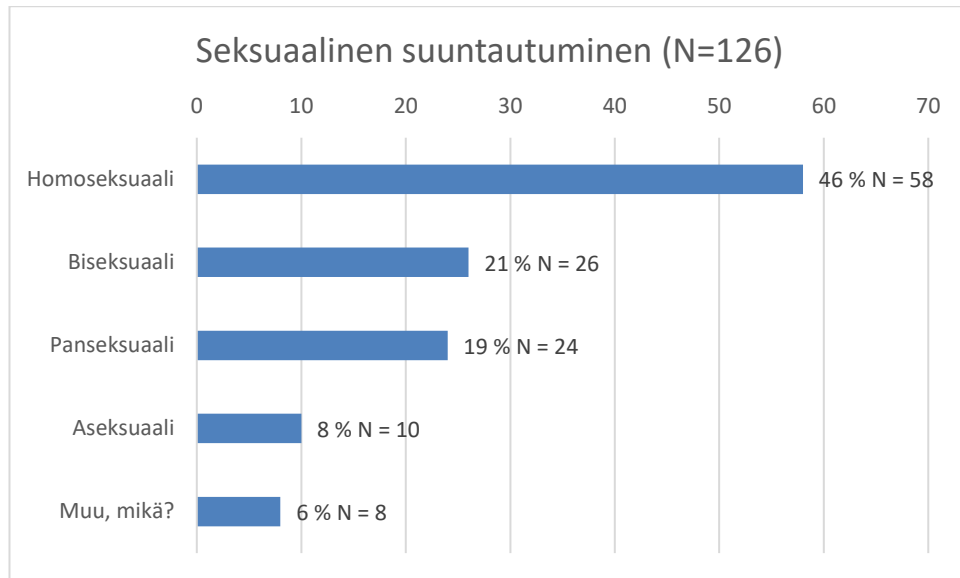
Enemmistö vastaajista oli joko kouluttautumassa tai työelämässä. 42 % vastaajista (N=54) oli koululaisia tai opiskelijoita, ja työelämässä oli vastaajista 42 % (N=53). Työttömiä oli 9 % (N=11) ja eläkkeellä olevia 6 % (N=8). Yksikään vastaajista ei ollut vastaushetkellä kotiäitinä tai -isänä. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Työtilanne.

Vastaajista 58 (46 %) oli homoseksuaaleja. Biseksuaaleja oli 26 vastaajaa (21%) ja panseksuaaleja 24 vastaajaa (19 %). Kymmenen vastaajaa (8 %) oli aseksuaaleja. Kahdeksan vastaajaa (6 %) valitsi muu, mikä? -vaihtoehdon. Kolme muun vaihtoehdon valinnutta kertoi seksuaaliseksi suuntautumisekseen queerin. Lisäksi yksi vastaaja kertoi suuntautumisekseen ”en osaa/halua määritellä, queer) ja yksi vas-

taaja oli ”jotain bi-pan akselilla [sic], en halua määritellä sen tarkemmin”. Yksi vastaajista oli omniseksuaali¹ ja yksi polyseksuaali. Lisäksi yksi henkilö vastasi ”transsukupuoli”, mutta ei tarkentanut tarkoittiko tällä kiinnostusta transsukupuolisiin vai omaa sukupuoltaan, joka ei siis ole sama asia kuin seksuaalinen suuntautuminen. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Seksuaalinen suuntautuminen.

Seksuaalivähemmistöjen osuudesta väestöstä on erilaisia, toisistaan hyvinkin paljon poikkeavia arvioita. Vaikuttavia tekijöitä ovat mm. tutkimusmaa ja sen kulttuuri, kysymysten asettelu, vastaajien avoimuus ja miten seksuaalinen suuntautuminen on määritelty. Valitsin omaksi vertailukohtakseni Isossa-Britanniassa useana vuonna suoritettua tutkimusta, sillä Iso-Britannia on länsimainen, kulttuuriltaan melko paljon Suomea muistuttava valtio. Tutkimuksen etuna oli myös sen pitkä aikajänne ja melko yhteneväiset tulokset eri vuosien välillä. (Office for National Statistics 2019.)

Vertailua omaan kyselyyni hankaloittaa seksuaalisen suuntautumisen erilainen luokittelu. Oma kyselyni oli suunnattu nimenomaan seksuaalivähemmistöille, minkä vuoksi oli tärkeää laatia vastausvaihtoehdot mahdollisimman kattavasti. Isossa-Britanniassa toteutetussa kyselyssä puolestaan oli tarkoituksena selvittää kaikkien

¹ Ihminen tuntee seksuaalista ja/tai emotionaalista vetovoimaa kaikkia sukupuolia kohtaan. Päällekkäinen termi panseksuaalisuus kanssa, termiä käyttävät haluavat ilmaista vieläkin laajemmin, ettei sukupuolella ole merkitystä heidän kiinnostukseensa. (Bisexual.org)

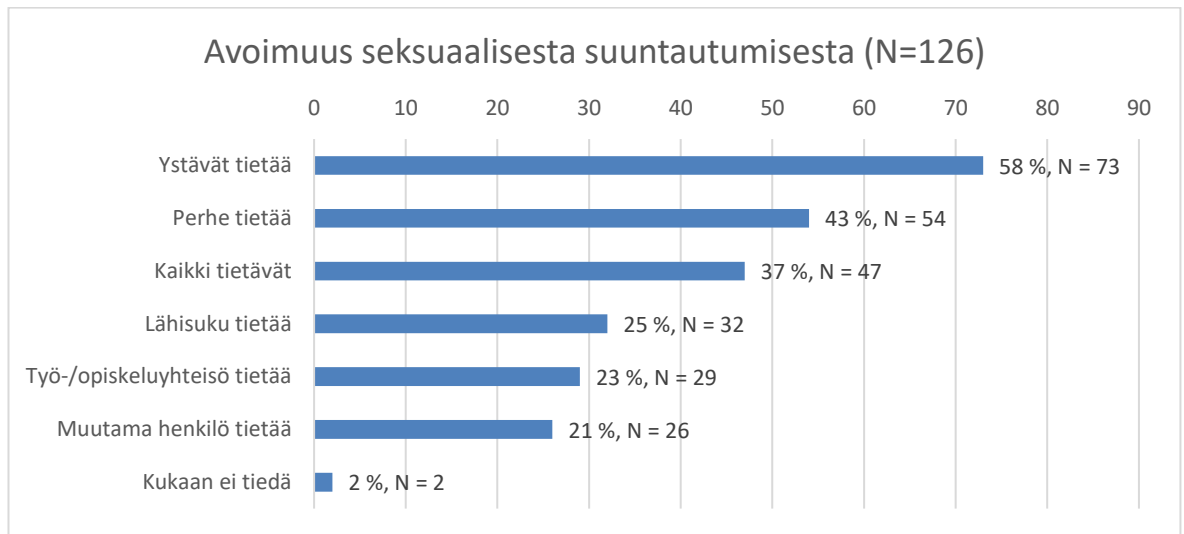
seksuaalisten suuntautumisten yleisyyttä, jolloin kyselyssä ovat luonnollisesti mukana myös heteroseksuaalit. Vastausvaihtoehdot olivat yksinkertaistetut: hetero, homo/lesbo, biseksuaali, muu tai ei tiedä/ei halua kertoa. Muu-vaihtoehdossa ei ollut tarkennusmahdollisuutta, joten tilastoista ei ole mahdollista päätellä esimerkiksi sitä, minkä vaihtoehdon panseksuaali vastaaja kokisi olevan lähimpänä: biseksuaalisuus on hyvin samankaltainen suuntautuminen, mutta toisaalta vastaaja voi kokea muu-vaihtoehdon olevan täsmällisin. (Office for National Statistics 2019.)

Biseksuaalisuuden ja panseksuaalisuuden ero ja toisaalta päällekkäisyys herättää edelleen vilkasta keskustelua seksuaalivähemmistöjen keskuudessa. Erilaisia määritelmiä biseksuaalisuudelle ovat esimerkiksi ”ainakin kahteen sukupuoleen kohdistuva kiinnostus” tai ”omaan ja muihin sukupuoliin kohdistuva kiinnostus” (The Trevor Project, 2017). Toisinaan se on myös määritelty bi-etuliitteen vuoksi kirjaimellisesti kahteen sukupuoleen, cismiehiin ja cisnaisiin, kohdistuvaksi kiinnostukseksi, minkä vuoksi termiä on kritisoitu sen binäärisyydestä, eli siitä ettei se huomioi sukupuolen moninaisuutta. Biseksuaalijärjestöt eivät yleensä tätä määritelmää hyväksy (Bisexual Resource Center [viitattu 3.5.2019]). Tästä kritiikistä syntyi kuitenkin termi panseksuaali, jonka etuliite ”pan” tarkoittaa kirjaimellisesti ”kaikki”. Panseksuaalisuus on noussut viime aikoina esiin entistä enemmän, ja se on erityisen käytetty nuorten keskuudessa (Flanders ym. 2016, 41).

Biseksuaalisuutta käytetään toisinaan myös yläkäsitteenä kattamaan kaikki useaan sukupuoleen kohdistuvat suuntautumiset. Tällöin etenkin englanninkielisissä yhteisöissä saatetaan käyttää myös käsitettä ”bi+” (Bisexual Resource Center [viitattu 3.5.2019]). Osa bi+-yhteisöön kuuluvista käyttää termejä bi, pan ja queer yhtä aikaa tai tilanteen mukaan sitä termiä, joka kyseisessä tilanteessa parhaiten ymmärretään (Callis 2014, 72–74).

Iso-Britanniassa seksuaalivähemmistöihin kuuluvista vastaajista keskimäärin 54 % ilmoitti olevansa seksuaaliselta suuntautumiseltaan homoseksuaali, 27 % biseksuaali ja 17 % jokin muu (Office for National Statistics, 2019). Homo- ja biseksuaalien osuus vastaajista on samankaltainen oman kyselyni kanssa. Huomionarvoista kuitenkin on, että verrattaessa bi- ja panseksuaaleja yhdessä homoseksuaaleihin ovat nämä kaksi ryhmää lähes samankokoisia. Useampaan sukupuoleen kohdistuvan

kiinnostuksen voidaan siis arvioida olevan keskimääräistä yleisempää omassa kyselyssäni.

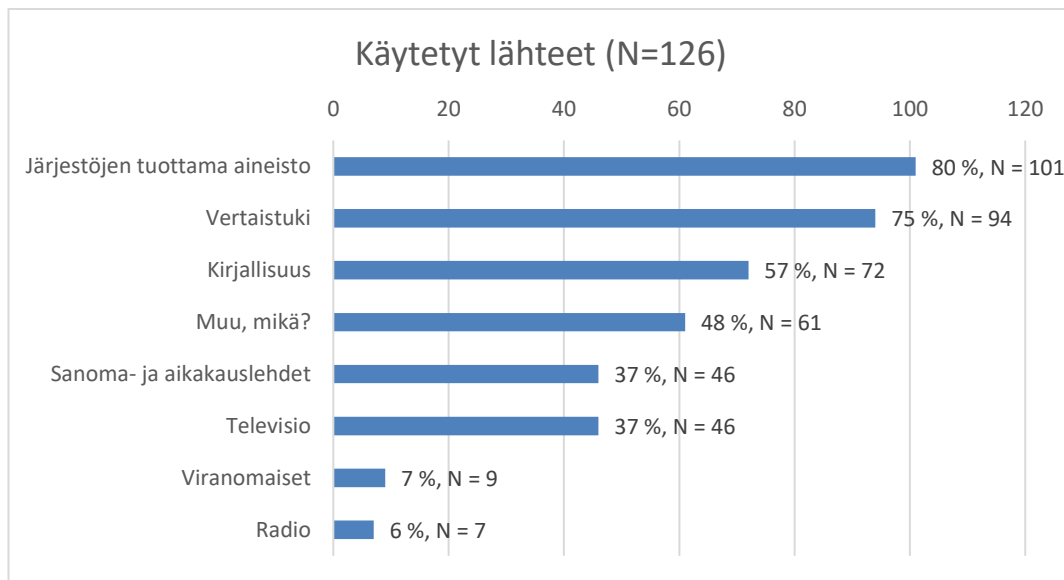
Kuvio 7. Avoimuus seksuaalisesta suuntautumisesta.

Avoimuudesta seksuaalisen suuntautumisen suhteen vastaajia pyydettiin valitsemaan kaikki sopivat vaihtoehdot. Yleisimmin asiasta tiesivät ystävät (58 %, N=73) ja perhe (43 %, N=54). 25 % vastaajista (N=32) oli kertonut asiasta lähisuvulleen, 23 % (N=29) työ- tai opiskeluyhteisölleen ja 21 % (N=26) muutamalle henkilölle. 37 % vastaajista (N=47) koki kaikkien tietävän seksuaalisesta suuntautumisestaan. Täysi avoimuus oli huomattavasti yleisempää naisten keskuudessa, sillä ”kaikki tietävät”-vaihtoehdon valinneista peräti 74 % (N=35) olivat naisia. Vain kaksi vastaajaa (2 %) ei ollut kertonut suuntautumisestaan kenellekään. (Kuvio 7.)

7 TULOKSET

7.1 Tiedonhankinnan lähteet

Ylivoimaisesti yleisimpiä lähteitä tiedonhankinnassa olivat järjestöjen tuottama aineisto sekä vertaistuki. Järjestöjä oli hyödyntänyt 80 % (N=101) vastaajista ja vertaistukea 75 % (N=94) vastaajista. Yli puolet (57 %, N = 72) oli käyttänyt lähteenä kirjallisuutta. Selkeästi vähiten lähteinä käytettiin viranomaisia (7 %, N=9) ja radiota (6 %, N=7). (Kuvio 8.)

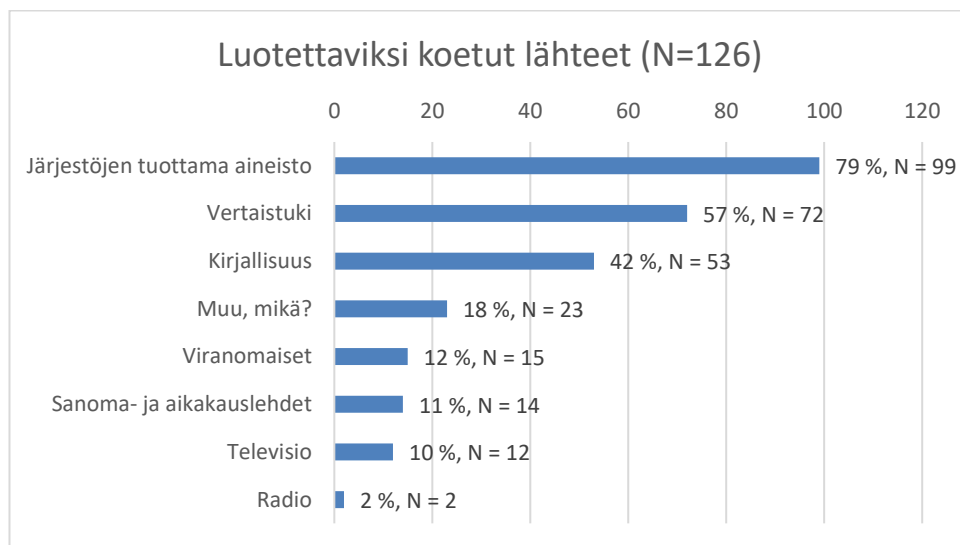

Kuvio 8. Käytetyt lähteet.

Käytettyjä lähteitä kartoittaneessa kysymyksessä näkyi selkeästi, ettei lähteiden jaottelu ollut vastaajille selkeää. Kysymys oli siis huonosti laadittu. Tämä kuitenkin kääntyi tavallaan hyväksi asiaksi, sillä internetin merkitys ja yleisyys tiedonhankinnassa nousivat äärimmäisen selkeästi esiin avoimissa vastauksissa. Avoimeen vastausvaihtoehtoon tuli 61 vastausta, joista ainoastaan kaksi ei maininnut internetiä millään tavalla (kirjasto ja elokuvat). 45 vastaajaa toi netin esiin vain yleisesti sen enempää tarkentamatta ("web", "internet", "netti", "netin selailu", "netissä aiheeseen liittyvät sivustot").

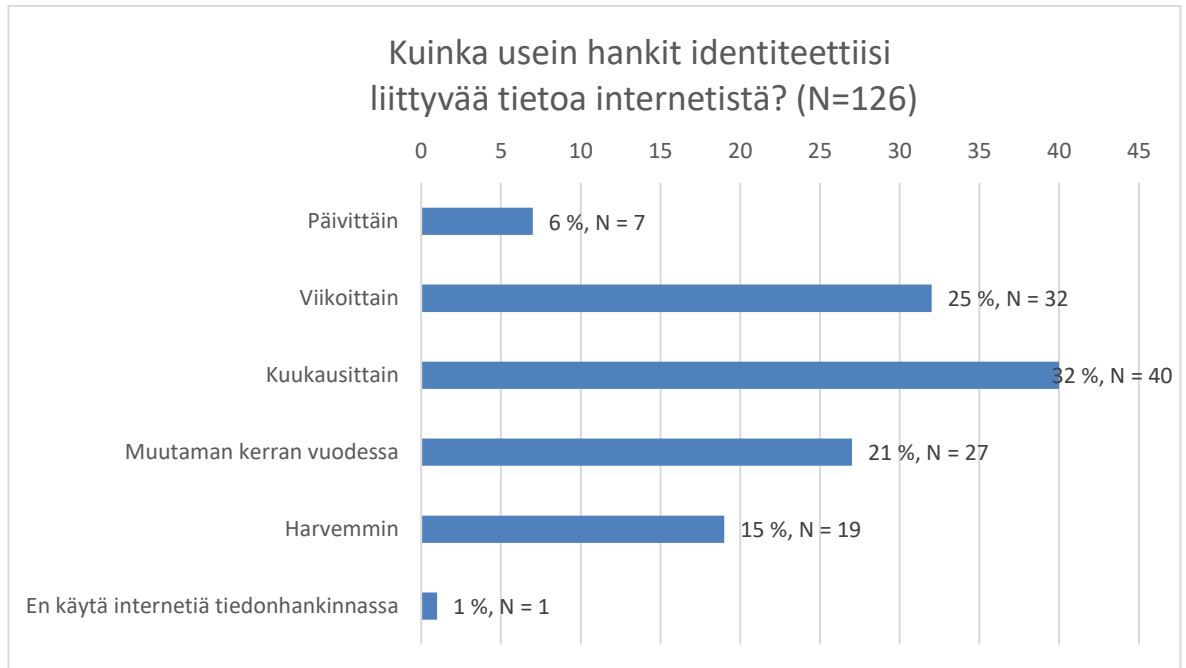
Osa vastaajista tarkensi verkkolähteen tyyppiä, mutta ei nimennyt tiettyjä sivustoja tai palveluja. Käytettyjä lähteitä olivat erilaiset keskustelufoorumit, some, blogit, vlogit sekä ulkomaiset artikkelit ja tutkimukset. Nimeltä vastaajat mainitsivat YouTuben, Wikipedian, Tumblrin, Redditin, Setan, aseksuaalisus.fi:n, Aven-keskustelufoorumin (The Asexual Visibility & Education Networkin ylläpitämä aseksuaalien keskustelufoorumi) ja The Lesbian Herstory Archivesin.

Järjestöt nousevat esiin myös lähteiden luotettavuudessa, sillä 79 % (N=99) vastaajista koki niiden tuottaman aineiston luotettavaksi. Kirjallisuus ja vertaistuki olivat myös luotettavimpien lähteiden joukossa. Noin joka kymmenes koki viranomaiset, sanoma- ja aikakauslehdet sekä television luotettavaksi lähteeksi. Radiota luotettavana tiedonlähteenä piti vain kaksi vastaajaa. Myöhemmissä vastauksissa viranomaisia luonnehdittiin jäykiksi ja etäisiksi tiedonlähteiksi. Sanoma- ja aikakauslehtien koettiin käyttävän seksuaalivähemmistöjä klikkiotsikoinnissa ja tiedon koettiin usein olevan vanhentunutta. Yksi vastaaja kuvaili television ylläpitävän sensaatio-naalista näkökulmaa, radiota tiedonlähteenä ei kuvailut tarkemmin kukaan vastaajista. Seksuaalivähemmistöt nousevat mediassa esiin useimmiten aiheen ajankoh- taisuuden, kuten avioliittolain muutoksen, vuoksi. Mediaa kohtaan saatetaan siis ko- kea epäluottamusta, kun esiin tuodaan myös seksuaalivähemmistöjä vastustava näkökulma ja etenkin televisio- tai radiokeskusteluissa aihetta käsitellään vain lyhy- esti ja pintapuolisesti. (Kuvio 9.)

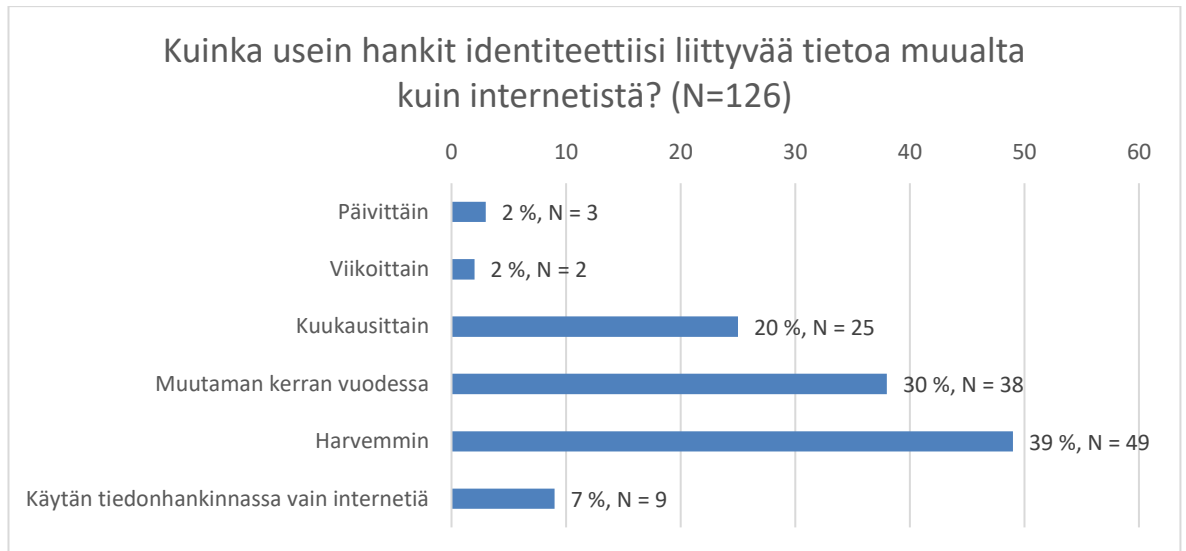
Kuvio 9. Luotettaviksi koetut lähteet.

Vastaajista vain yksi ilmoitti, ettei käytä internetiä identiteettiinsä liittyvässä tiedonhankinnassa lainkaan. Päivittäin tietoa hankki seitsemän vastaajaa (6 %). Yleisintä oli tiedon hankkiminen kuukausittain (32 %, N=40). (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Kuinka usein hankit identiteettiisi liittyvää tietoa internetistä?

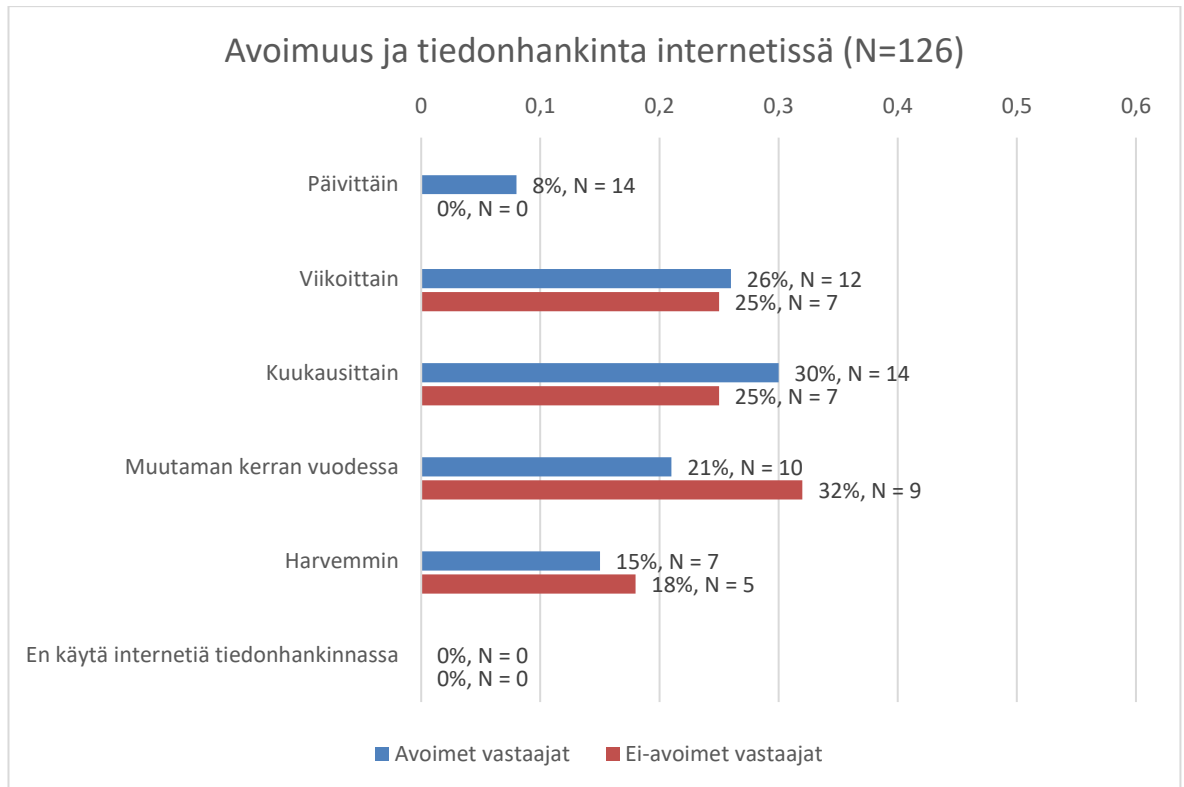
Tietoa internetin ulkopuolelta hankittiin harvemmin. Yleisintä oli tiedon hankkiminen muutaman kerran vuodessa (30 %, N=38) tai harvemmin (39 %, N=49). Kuukausittain tietoa haki viidennes vastaajista (N=25). 7 % vastaajista (N=9) käytti tiedonhankinnassa ainoastaan internetiä. (Kuvio 11.)

Kuvio 11. Kuinka usein hankit identiteettiisi liittyvää tietoa muualta kuin internetistä?

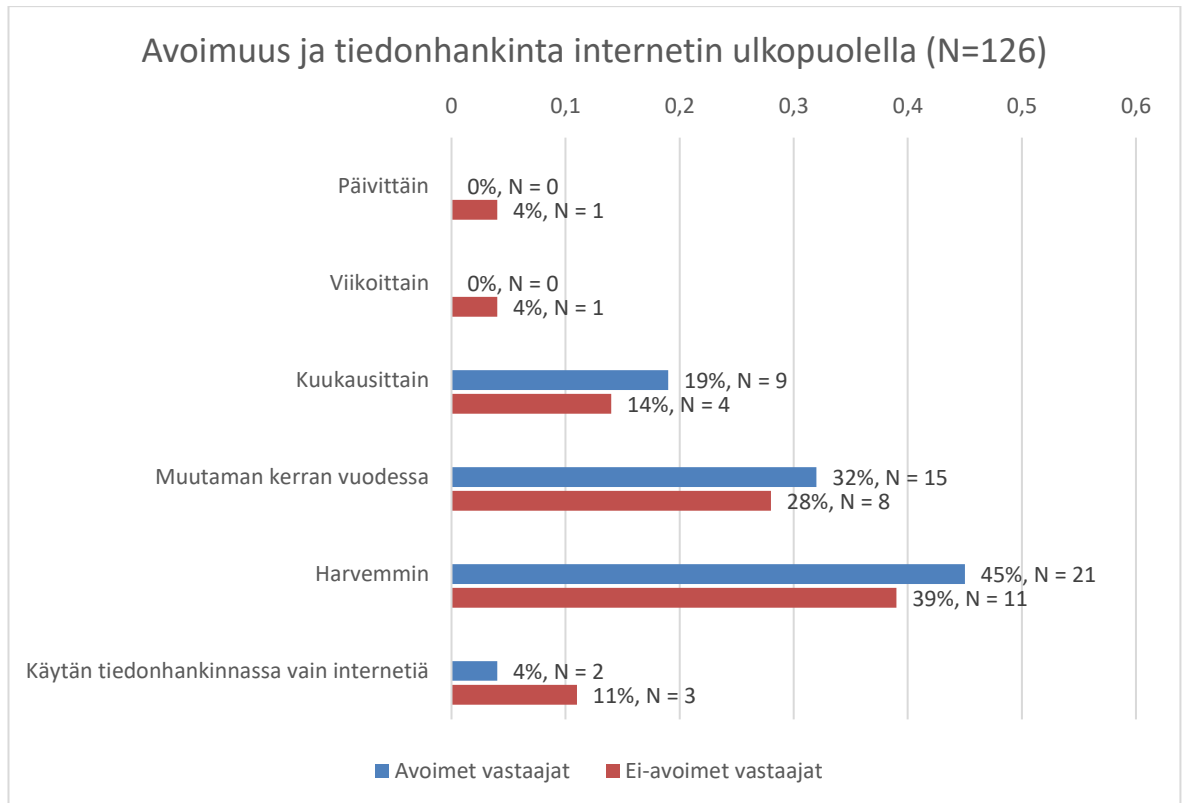
Tutkiakseni avoimuuden vaikutusta tiedonhankintaan vertailin, kuinka usein identiteetistään täysin avoimet ja toisaalta täysin tai lähes kaapissa olevat hankkivat tietoa. Koska vain kaksi vastaajista ei ollut kertonut identiteetistään kenellekään, liitin myös vain muutamalle henkilölle kertoneet heidän kanssaan samaan ryhmään, jotta vastauksia olisi mielekkäämpää vertailla. Viittaan näihin kahteen ryhmään selkeyden vuoksi avoimina ja ei-avoimina vastaajina.

Internetissä tapahtuvassa tiedonhankinnassa nämä kaksi ryhmää ovat yllättävän samankaltaisia. Suuntautumiseltaan avoimet vastaajat hakivat tietoa ei-avoimia useammin, ja päivittäin tietoa hankkivat vain avoimet vastaajat. Kolmannes (32 %, N=9) ei-avoimista vastaajista hankki tietoa muutaman kerran vuodessa, kun vastaavasti avoimista vastaajista niin teki viidennes (21 %, N=10). (Kuvio 12.)

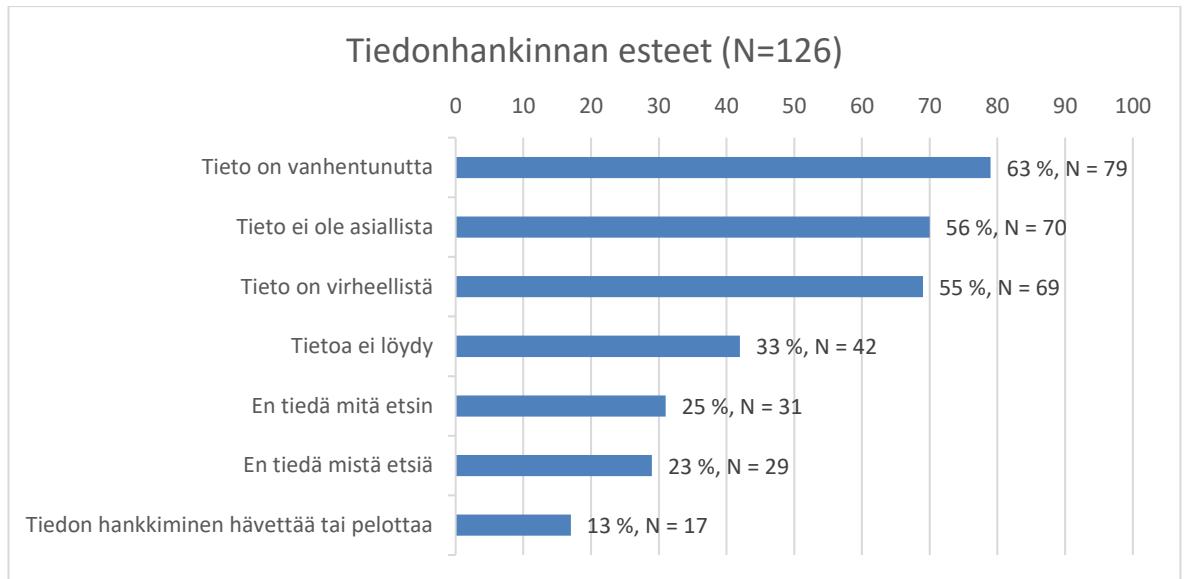
Kuvio 12. Avoimuus ja tiedonhankinta internetissä.

Myös internetin ulkopuolella tapahtuvassa tiedonhankinnassa vastaukset olivat melko samankaltaisia. Verkon ulkopuolisia lähteitä käytettiin harvemmin molemmissa ryhmissä. Ei-avoimista vastaajista 11 % (N=3) hankki tietoa ainoastaan internetistä, avoimista vastaajista vain 4 % (N=2). (Kuvio 13.)

Kuvio 13. Avoimuus ja tiedonhankinta internetin ulkopuolella.

Ennen tutkimusta arvioin, että seksuaalisesta suuntautumisestaan avoimet henkilöt hakisivat tietoa ei-avoimia vähemmän, koska tiedontarve olisi heillä pienempi. Tulosten perusteella näin ei kuitenkaan voida sanoa olevan. Vastauksista ei kuitenkaan ole mahdollista päätellä, hankkivatko ei-avoimet vastaajat tietoa harvemmin koska eivät ”uskalla”, vai koska eivät koe tarvitsevänsä tietoa.

Kuvio 14. Tiedonhankinnan esteet.

Yleisimpiä tiedonhankinnassa kohdattuja esteitä olivat vanhentunut tieto (63 %, N=79), epäasiallinen tieto (56 %, N=70) tai virheellinen tieto (55 %, N=69). Kolmannes vastaajista (33 %, N=42) ei ollut löytänyt etsimäänsä tietoa. Neljännes vastaajista (25 %, N=31) ei tiennyt mitä tietoa oikeastaan etsi, eli tiedontarvetta ei osattu pukea sanoiksi. Samoin neljännes (23 %, N=29) ei tiennyt, mistä etsiä. Tiedon hankkimista oli hävennyt tai pelännyt 13 % vastaajista (N=17). (Kuvio 14.)

Avoimissa vastauksissa näkyi ajan myötä tapahtunut muutos asenteissa seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Usea vastaaja koki, ettei ollut löytänyt tarvitsemaansa tietoa vielä 10-20 vuotta sitten. Osalle kirjallisuus oli ainoa tapa saada tietoa, eikä seksuaalivähemmistöihin liittyvää kirjallisuutta välttämättä löytynyt omasta kirjastosta. Internetin yleistymisen oli tehnyt tiedon löytämisestä paljon helpompaa, ja sitä uskallettiin hakea enemmän. Suurin osa tietoa pitempään hankkineista koki sen helpotuneen vuosien myötä, sekä teknologian että asenteiden kehityttyä.

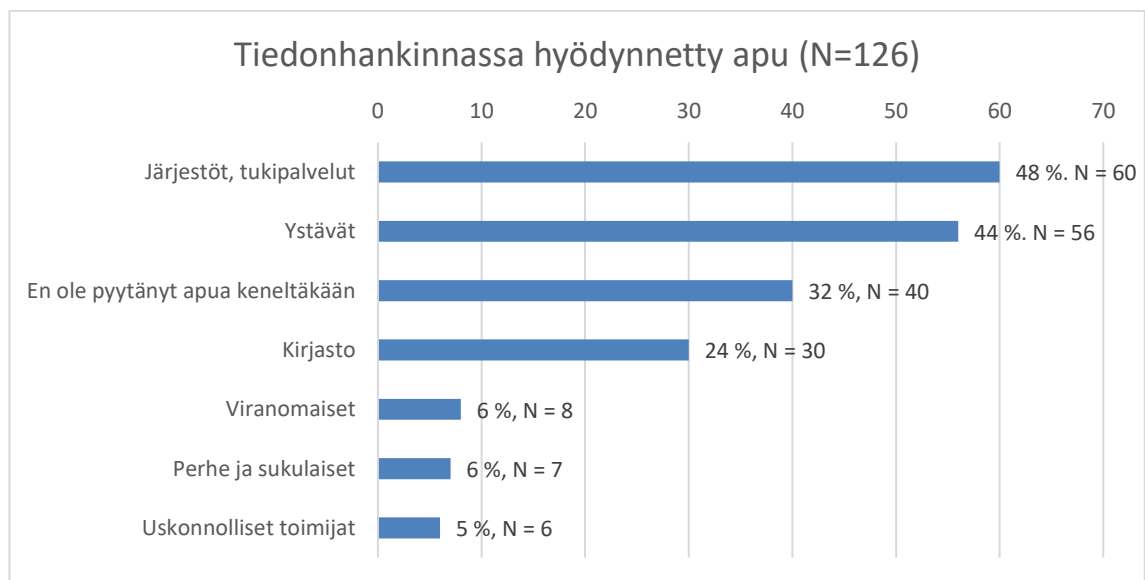
Mitä spesifimpi tiedon tarve oli, sitä vaikeampi tietoa oli löytää. Esimerkiksi aseksuaalisuus oli aihe, josta vastaajien oli ollut vaikea löytää tietoa, etenkin suomeksi. Englanninkielisen aineiston kanssa ongelmaksi saattoi muodostua saatavuus. Transihmisen kanssa perhettä perustava vastaaja ilmaisi turhautumista virallisten tahojen tiedon puutetta kohtaan. Terveystieteiden huollossa vastaajaa ei oltu osattu auttaa, vaan tietoa löytyi lopulta järjestöjen vapaaehtoisten avulla. Tietoa oli vaikea löytää

myös esimerkiksi sateenkaariparien lapsettomuudesta, oman seksuaalisuuden löytämisestä myöhemmällä iällä ja vähemmän tunnetuista seksuaali-identiteeteistä.

Osa vastaajista oli kyllä löytänyt tietoa, mutta löydetty tieto koettiin haitalliseksi. Eräs vastaaja kuvaili kokemuksiaan juuri tiedonhankinnan aloitettuaan.

Käytännössä ensimmäinen asia, jonka sain selville lähtiessäni etsimään tietoa seksuaalivähemmistöistä oli se, kuinka huono asema sateenkaariväellä paikoin on - se oli aika karmeaa 14 vuotiaalle [sic] tajuta, että maailmassa yli 70:ssä maassa osa identiteettiäsi on rikos, pahimmassa tapauksessa jopa kuolemantuomiolla rangaistava. Ja kuinka verinen seksuaalivähemmistöjen historia onkaan.

Toisaalta osa vastaajista näki nykytilanteen tiedonhankinnan kannalta valoisana, etenkin aiempaan verrattuna. Oikeiden termien käyttäminen oli haastavinta, mutta niiden löydyttyä tiedonhankinnan nähtiin olevan melko helppoa. Kärsivällisyyttä ja sinnikkyyttä tiedonhankinnassa korostettiin.

Kuvio 15. Tiedonhankinnassa hyödynnetty apu.

Lähes puolet vastaajista (48 %, N=60) oli hyödyntänyt tiedonhankinnassaan järjestöjen ja tukipalveluiden apua. Ystävien apua oli hyödyntänyt lähes yhtä moni, 44 % (N=56). Kolmannes (32 %, N=40) ei ollut pyytänyt apua keneltäkään, vaan oli hankkinut tietoa itse. Neljännes vastaajista (24 %, N=30) oli hyödyntänyt kirjastojen palveluita. Viranomaisilta apua oli saanut 6 % (N=8), perheeltä ja sukulaisilta 6 % (N=7)

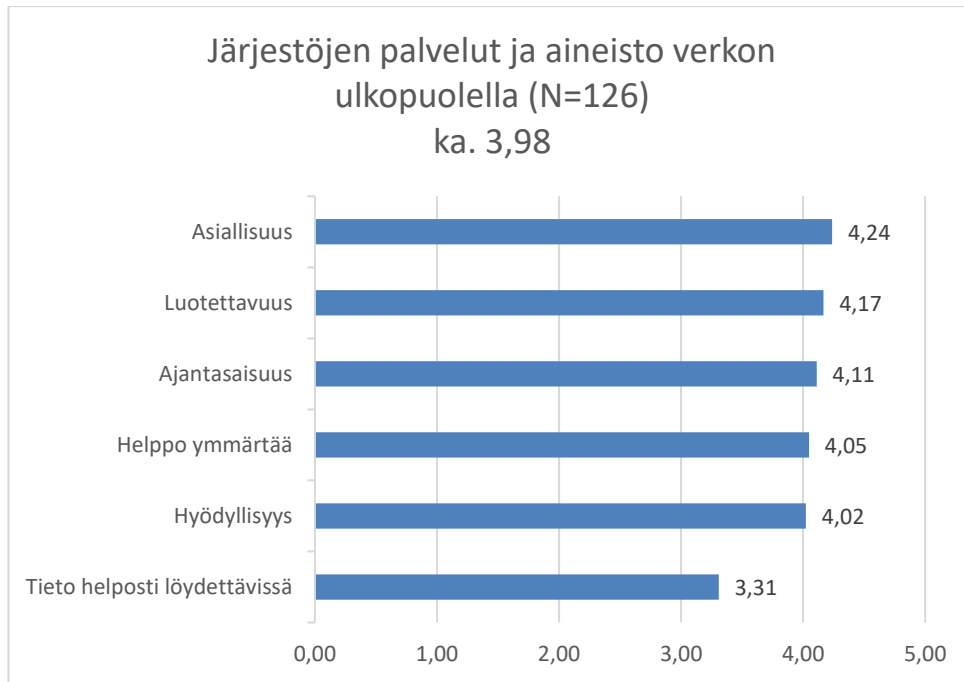
ja uskonnollisilta toimijoilta 5 % (N=6). Vähiten hyödynnettyjen kolmikko ei ole yllättävä: viranomaiset voidaan kokea etäisinä ja jäykkinä, perheen ja sukulaisten kanssa voi olla kiusallista tai jopa mahdotonta keskustella aiheesta, ja uskonnollisten toimijoiden kohdalla pelätään usein eheyttämiseen pyrkimistä. Uskonnollisten toimijain jakoi mielipiteitä vastaajien kesken. Erään vastaajan mielestä ”kaikki uskontokuntiin viittaavat lähteet ovat vanhentuneita, virheellisiä ja jopa vahingollisia erityisesti nuorille, jotka etsivät tietoa omasta seksuaalisuudestaan”, toinen taas kuvaili uskonnollisia sivustoja pseudotieteellisiksi ja seksuaalivähemmistöjä tuomitseviksi. Osa puolestaan oli löytänyt yhteisöjä, jotka suhtautuivat seksuaalivähemmistöihin positiivisesti, ja koki ne itselleen hyvin tärkeiksi. Tällaisia olivat esimerkiksi kristityille seksuaalivähemmistön jäsenille tarkoitettu kanava keskustelupalvelu Discordissa, Yhteys-liike sekä Sateenkaariyhdistys Malkus ry ja sen hanke Taakasta voimavaraksi. (Kuvio 15.)

7.2 Näkemykset eri lähteistä

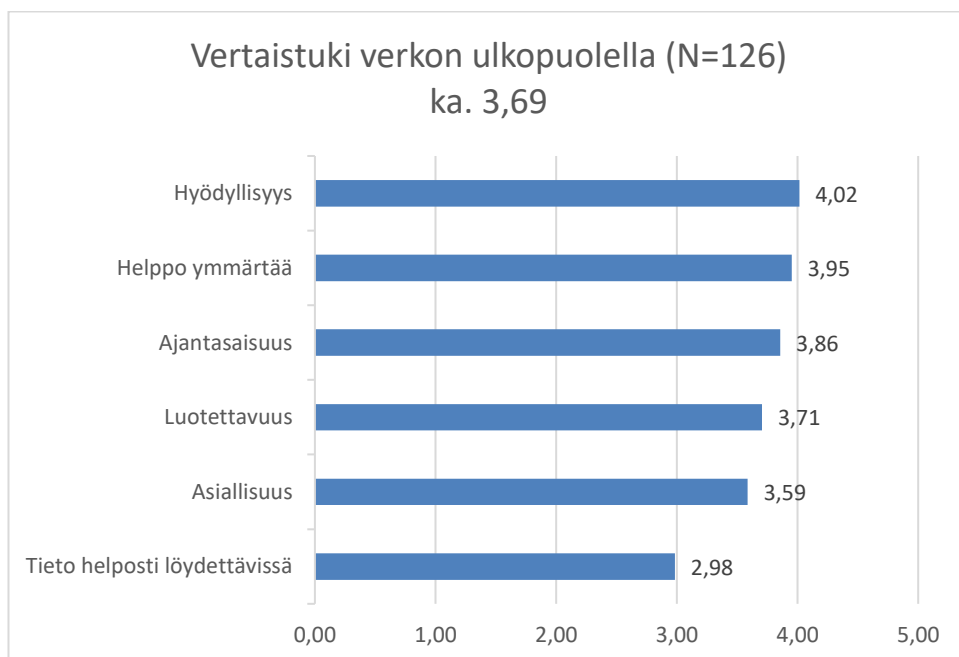
Kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin erilaiset ominaisuudet sopivat arvioitaviin lähteisiin asteikolla yhdestä viiteen, viiden ollessa korkein arvosana. Arvioitavat ominaisuudet olivat luotettavuus, asiallisuus, hyödyllisyys, ajantasaisuus, helposti ymmärrettävä tieto ja helposti löydettävissä oleva tieto. Arvioitavat lähteet oli jaettu kahteen päätyyppiin, internetin ulkopuolella ja internetissä sijaitseviin lähteisiin. Kunkin osa-alueen vastausten keskiarvo on mainittu taulukon otsikossa.

7.2.1 Internetin ulkopuoliset lähteet

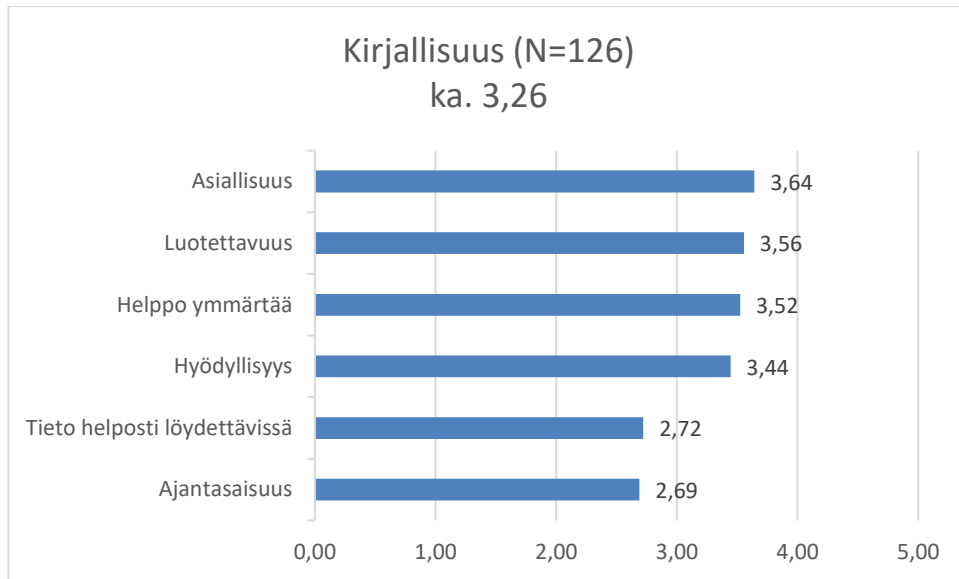
Internetin ulkopuolisia lähteitä arvioitaessa selkeäksi teemaksi nousi tiedon löydettävyys. Lähes kaikkien lähteiden kohdalla tiedon helppo löydettävyys oli joko viimeinen tai toiseksi viimeisenä. Internetin ulkopuolisista lähteistä kokonaisuudeltaan parhaaksi arvioitiin järjestöjen palvelut ja aineisto (Kuvio 16). Myös vertaistuki koettiin hyväksi. Sekä järjestöt että vertaistuki saivat heikoimmat pisteet tiedon löydettävyydessä (Kuvio 17).

Kuvio 16. Järjestöjen palvelut ja aineisto verkon ulkopuolella.

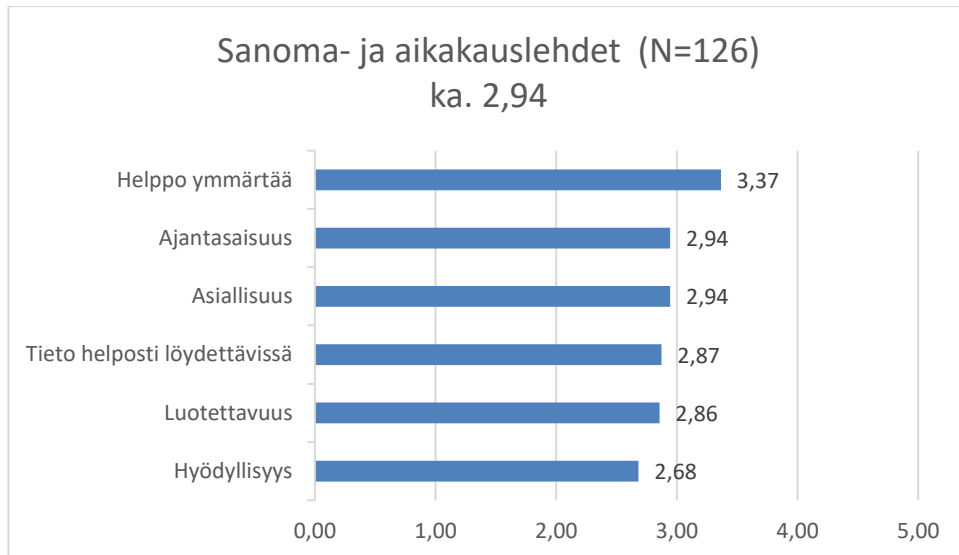

Kuvio 17. Vertaistuki verkon ulkopuolella.

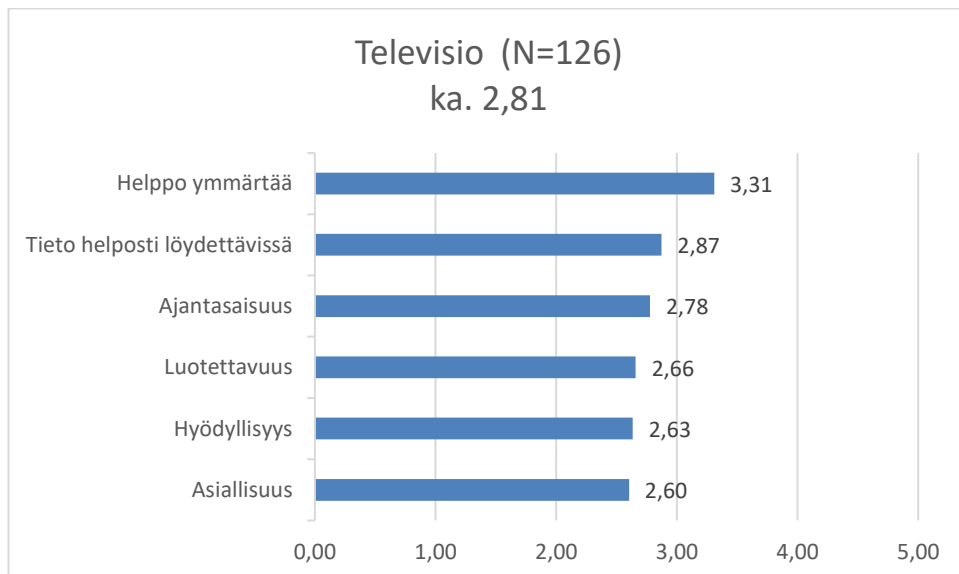

Kuvio 18. Kirjallisuus.

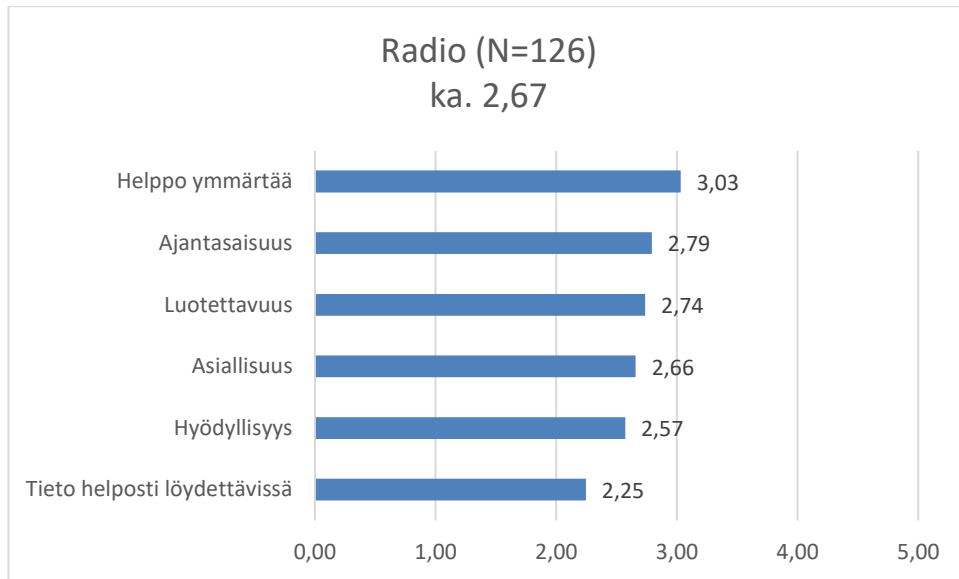
Kirjallisuuden mainitsevista vastauksista esiin nousevat jälleen tiedon helppo löydettävyys ja ajantasaisuus. Erään vastaajan mielestä ”20 vuotta vanha kirjallisuus on jo ihan tulkittavissa historian oppikirjaksi”, ja väitteeseen on helppo yhtyä. Pelkästään lain näkökulmasta 20 vuodessa on edetty kehotuskiellon kumoamisesta rekisteröidyn parisuhteen sallimiseen ja lopulta avioliiton mahdollistamiseen myös samaa sukupuolta oleville pareille. Lakimuutokset kertovat myös suuremmista asennemuutoksista yhteiskunnassa. Perustieto seksuaalivähemmistöistä toki pysyy samana, mutta tuoreemman tiedon saamisessa kansien väliin kestää aina aikansa. Myös kirjaston kokoelmien ylläpidolla voi olla vaikutusta siihen, kuinka ajankohtaiseksi kirjallisuuden sisältämä informaatio koetaan. (Kuvio 18.)

Kuvio 19. Sanoma- ja aikakauslehdet.

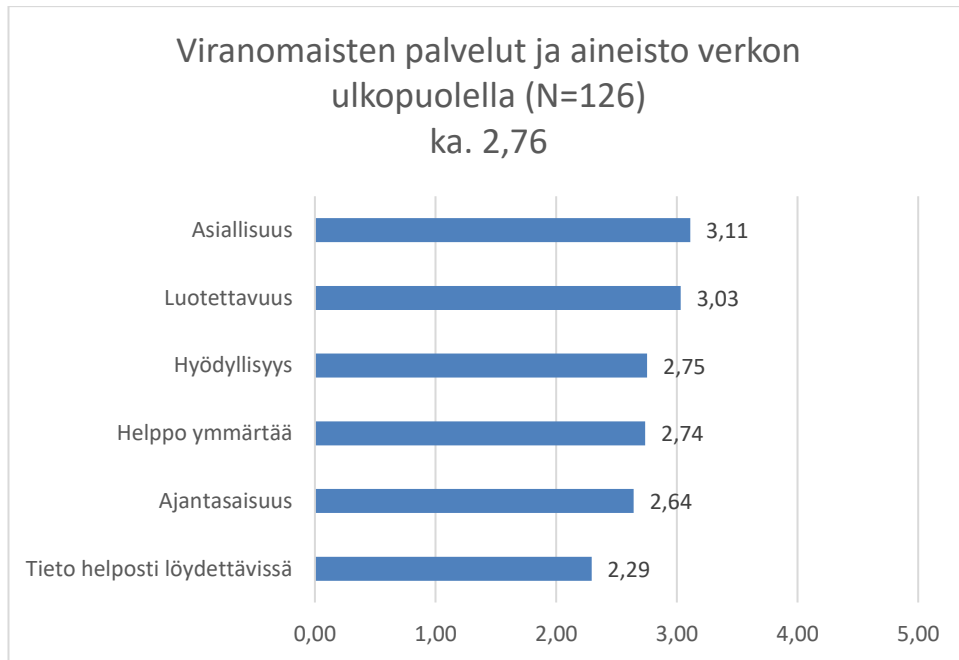

Kuvio 20. Televisio.

Kuvio 21. Radio.

Perinteisen median, eli radion, television ja sanoma- ja aikakauslehtien, verkon ulkopuolisen sisällön etuna nähtiin helposti ymmärrettävä tieto ja tiedon ajantasaisuus. Tietoa ei kuitenkaan koettu kovin asialliseksi tai hyödylliseksi. Vastaajat kuvailivat television ylläpitävän sensaatiomaista näkökulmaa. Sanoma- ja aikakauslehtien koettiin olevan ajastaan jäljessä, ja tuovan seksuaalivähemmistöjä esiin ”huonossa valossa ihmisyen [sic] arvosteltavaksi”. Näiden tilalle toivottiin artikkeleita, ”joissa tavalliset ihmiset ovat sama kuin sateenkaari-ihmiset”. (Kuvio 19, Kuvio 20, Kuvio 21.)

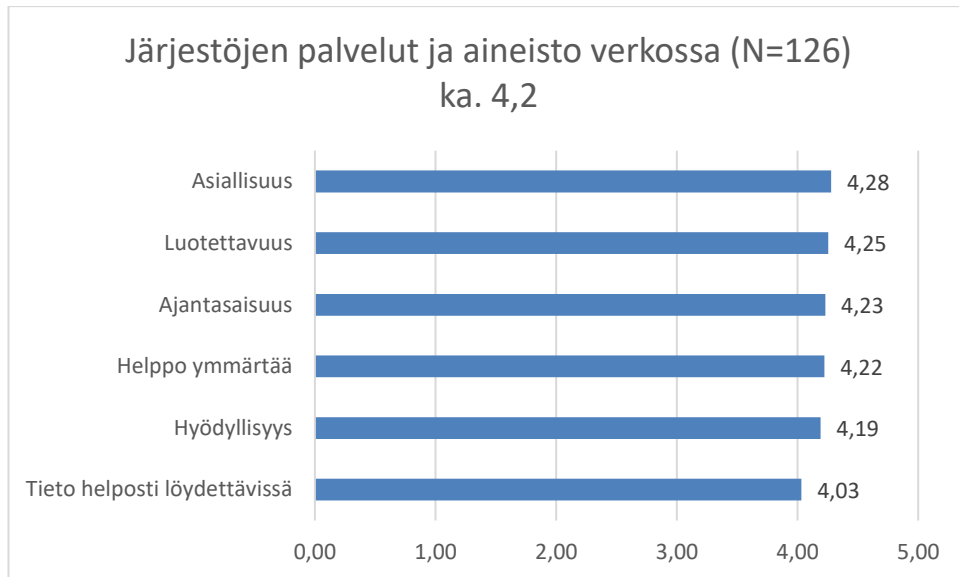

Kuvio 22. Viranomaisten palvelut ja aineisto verkon ulkopuolella.

Viranomaisten verkon ulkopuoliset palvelu ja aineisto nähtiin kohtalaisen asiallisena ja luotettavana. Sen ei kuitenkaan koettu olevan kovin helposti löydettävissä. Yksi vastaajista oli yrittänyt etsiä tietoa kaupunkien ja kuntien sivuilta, muttei ollut löytänyt mitään. Muuten vastaajat eivät tuoneet viranomaisia esiin lainkaan, mikä voi kertoa siitä, ettei niitä nähdä lähteenä, josta tietoa haluttaisiin tai olisi edes mahdollista saada. (Kuvio 22.)

7.2.2 Lähteet internetissä

Myös verkkoaineiston kohdalla järjestöt arvioitiin selkeästi parhaimmiksi. Verkkopalveluiden ja aineistojen arvosana oli myös hieman verkon ulkopuolisia korkeampi. Hyviä ja huonoja lähteitä tutkittaessa 59 % (N=46) kysymykseen vastanneista mainitsi järjestöt joko yleisesti tai nimeltä. Peräti 42 näistä vastauksista mainitsi Setan positiivisesti. Seta mainittiin kuitenkin muutaman kerran myös negatiivisesti. Erityisesti aseksuaalit kokivat, ettei Seta huomionut heitä tarpeeksi. Yleistä oli myös oman paikallisjärjestön vaihteleva aktiivisuus ja verkkosivujen huono ylläpito. (Kuvio 23.)

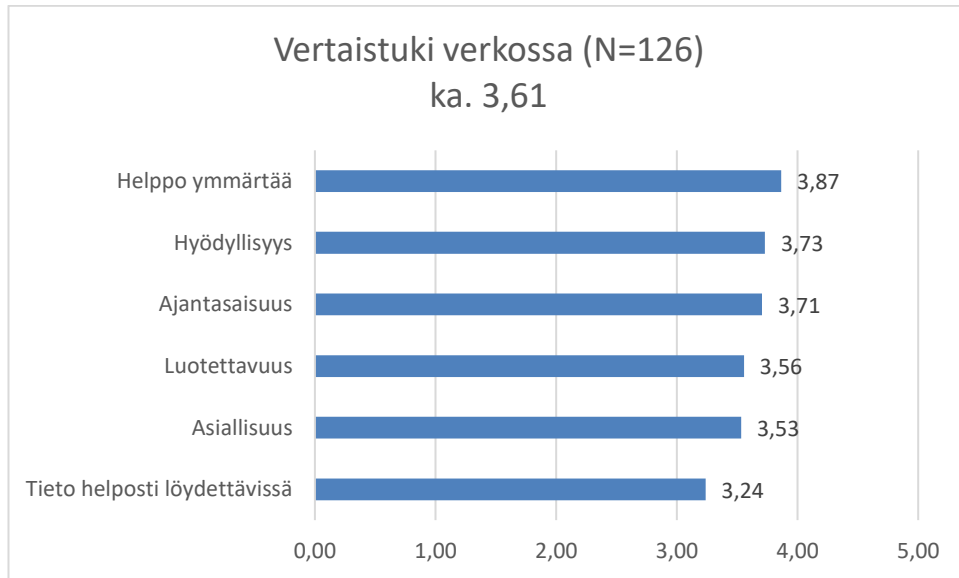
Kuvio 23. Järjestöjen palvelut ja aineisto verkossa.

Vertaistuki verkossa koettiin hyödylliseksi ja helposti ymmärrettäväksi. Yleisimpiä vertaistuen muotoja olivat ystävät, niin verkossa kuin kasvokkain, sekä vertaisryhmätapaamiset. Suuri osa vertaistuesta tapahtui verkossa, ja verkossa sen löytäminen koettiin myös helpommaksi. Mahdollisuus anonyymiin tiedonhankintaan oli tärkeää. Vertaistukea kaivattiin etenkin kaapista tulemiseen ja oman perheen perustamiseen. (Kuvio 24.)

Suuri osa vastaajista oli kokenut hyväksi erilaiset ryhmät esimerkiksi Facebookissa. Osaltaan tätä selittää se, että kyselyyn haettiin vastaajia mm. jakamalla sen kahteen suureen vertaistukiryhmään Facebookissa. Vastaajat mainitsivat kuitenkin useita muitakin ryhmiä. Erityisen tärkeitä olivat tiettyihin aihepiireihin, esimerkiksi sateenkaariperheisiin, keskittyvät ryhmät, sillä tarvittavaa tietoa ei koettu löytyvän ns. yleisempien aihepiirien ryhmistä.

Eräs vastaajista kertoi kyselleensä ystäviltään ja someryhmistä suosituksia hyväksi koetuista kirjoista ja nettisivuista. Toinen oli hyödyntänyt henkilöitä, joilla itsellään oli jo aiempaa kokemusta tiedonhankinnasta. Nämä olivat jakaneet hyväksi kokemiinsa lähteitä, joista moni oli osoittautunut myös vastaajalle itselleen hyödylliseksi. Molemmat vastaajat siis hyödynsivät jo olemassa olevaa tietoa ja kokemuksia, sen sijaan että olisivat aloittaneet saman prosessin alusta.

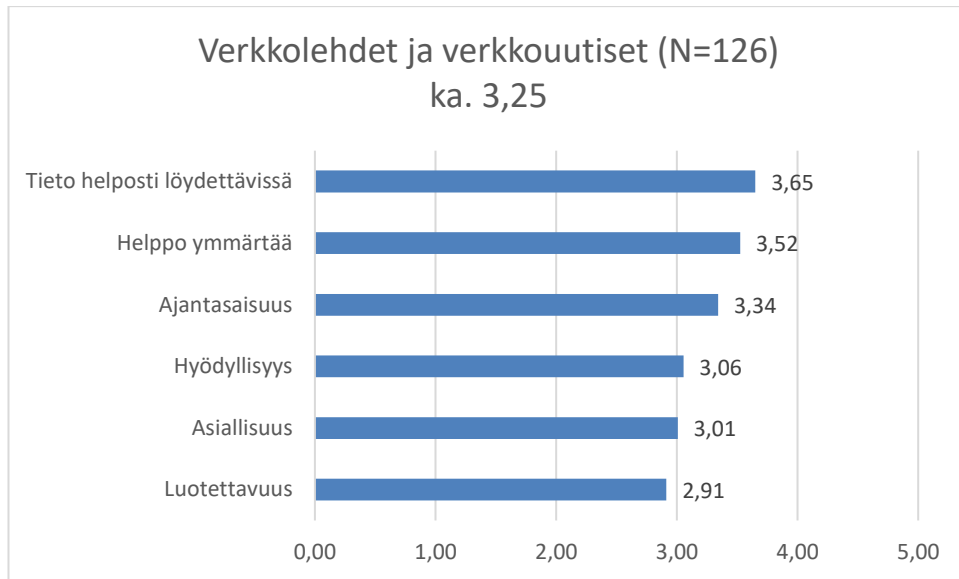
Kaikki eivät vertaistukea kuitenkaan olleet hyödyntäneet. Osa hankki tietoa mieluummin itsenäisesti, osa ei vielä ollut ehtinyt sitä hyödyntämään, ja osa koki, ettei vertaistukea ollut syrjäisen asuinpaikan vuoksi saatavilla.

Kuvio 24. Vertaistuki verkossa.

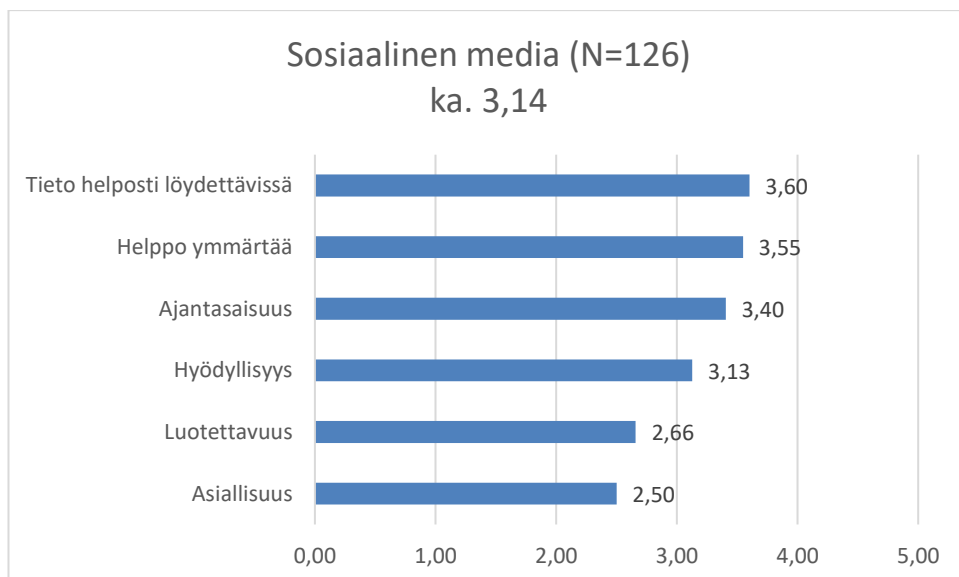
Verkkolehtiä ja verkkouutisia kritisoitiin avoimissa vastauksissa paljon. Eräs vastaaja kiteytti vastausten yleisen mielipiteen hyvin: ”mediassa [on] paljon hyviä ja erityisen paljon heikkoja juttuja aiheesta”. Tieto oli kyllä melko helposti löydettävissä, mutta ei välttämättä asiallista ja luotettavaa. Ongelmallisena koettiin klikkiotsikointi seksuaalivähemmistöjen kustannuksella sekä artikkelien kommenttikentät. Osa vastaajista vältti tietoisesti kommenttikenttiä kokonaan artikkelin käsitellessä seksuaalivähemmistöjä. Lähteistä erityisesti Yle ja Helsingin Sanomat jakoivat vastaajien mielipiteet. Osa näki ne hyvinä lähteinä, osa taas koki niiden olevan usein asiattomina ja ajastaan jäljessä. (Kuvio 25.)

Valtamedian lisäksi vastaajat arvioivat seksuaalivähemmistöjen omaa verkkouutisointia, esimerkiksi ranneliike.net-sivustoa ja pohjoismaista GX-lehteä. Niiden sisältö nähtiin usein vanhentuneena tai pintapuolisena. Syyksi arvioitiin niiden perustamista vapaaehtoistoimintaan ja resurssipulaa. Myös Setan jäsenjärjestöjen julkaisujen tason ja ajankohtaisuuden koettiin vaihtelevan riippuen vapaaehtoisten aktiivisuudesta.

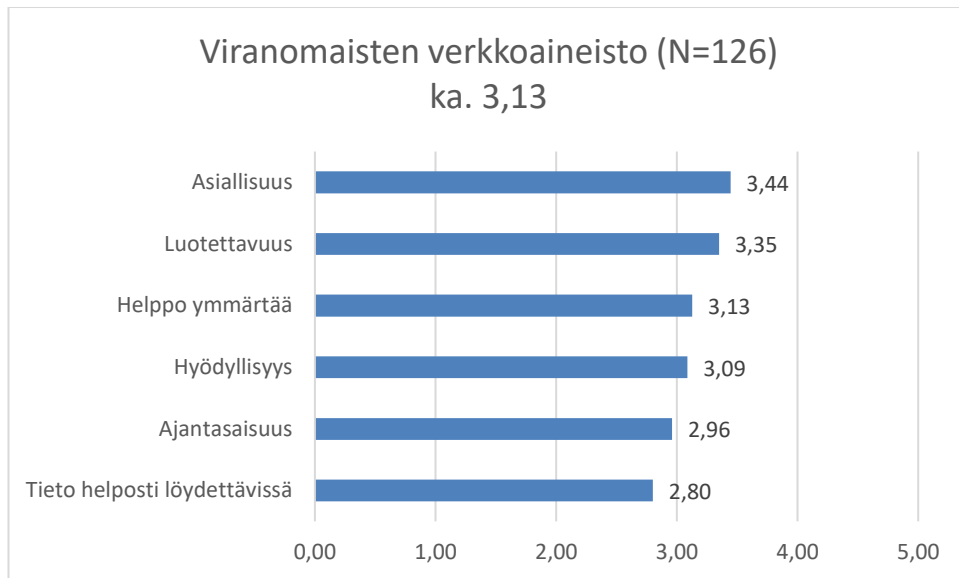
Kuvio 25. Verkkolehdet ja verkosta löytyvät uutiset.

Sosiaalinen media oli vastaajien mielestä yhtä aikaa todella hyvä ja todella huono paikka hankkia tietoa. Tietoa oli melko helppo löytää, ja se oli helposti ymmärrettävissä. Sosiaalinen media saattoi olla hyvä ja turvallinen paikka, jos sieltä onnistui löytämään itselleen sopivan nurkan, esimerkiksi Facebookin vertaistukiryhmän. Oman ”pienen maailman” ulkopuolella oli kuitenkin mahdollista törmätä loukkaavaan ja haitalliseen tietoon. (Kuvio 26.)

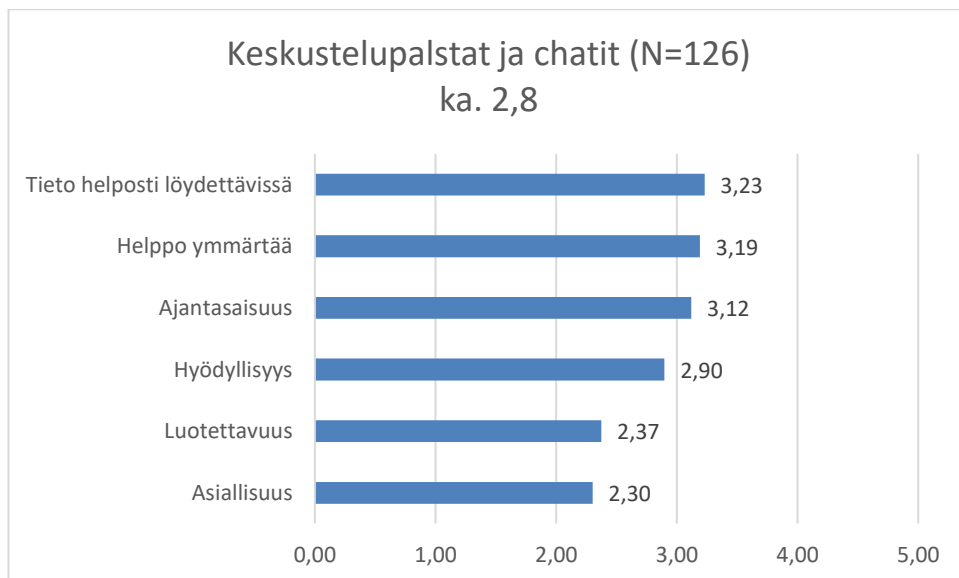

Kuvio 26. Sosiaalinen media.

Verkkopalveluista viranomaiset saivat hieman korkeamman arvosanan. Sama mielitekniikka kuitenkin säilyi: verkkopalvelut ja -aineistot koettiin kyllä asiallisiksi ja luotettaviksi, mutta tietoa ei ollut kovin helppo löytää. Myös aineistojen ajantasaisuus epäilytti. (Kuvio 27.)

Kuvio 27. Viranomaisten verkkoaineisto.

Kuvio 28. Keskustelupalstat ja chatit.

Keskustelupalstat ja chatit saivat verkkolähteistä jokaisella osa-alueella heikoimmat pisteet. Erityisen heikosti ne suoriutuivat luotettavuutta ja asiallisuutta arvioitaessa (Kuvio 28). Vastaaajien suhde keskustelupalstoihin ja chatteihin oli kaksijakoinen:

niitä ei pidetty hyvinä lähteinä, mutta silti niitä oli käytetty paljon. Ilmiötä selittää mahdollisuus nimettömyyteen. Nimettömyyden koettiin toki mahdollistavan asiattoman käyttäytymisen, mutta toisaalta myös sellaisen tiedon hankkimisen, jota ei muuten uskaltaisi hankkia. Etenkin alkuvaiheessa, kun tietoa usein hankitaan vielä ”piilossa”, chattien ja keskustelupalstojen vaikutus koettiin kaikesta huolimatta tärkeänä. Ne mahdollistavat tarkkailun etäältä. Yksi vastaajista kuvailikin ”lurkkinensa” useita keskustelupalstoja ja saaneensa siten paljon tietoa.

Yleisten keskustelupalstojen, kuten Suomi24 tai vauva.fi, sisältöä kuvailtiin usein asiattomaksi, homofobiseksi ja rasistiseksi. Niiden nähtiin sisältävän paljon virheellistä tietoa, ja keskustelun olevan lähinnä väittelyä ja toisten solvaamista. Osa vastaajista ilmoitti karttavansa keskustelupalstoja ja chatteja kokonaan.

Poikkeuksena olivat kuitenkin nimenomaan seksuaalivähemmistöille suunnatut palstat. Esimerkiksi aseksuaaleille erityisen tärkeä oli Aven-foorumi, ja sitä kuvailtiin edelläkävijäksi. Muualta tietoa aseksuaalisuudesta oli vaikea löytää, ja sekin vähä koettiin vääräksi tai vanhentuneeksi. Myös Setan keskustelupalsta ja Sinuiksi-chat olivat olleet usealle vastaajalle myönteisiä kokemuksia.

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, mitkä lähteet seksuaalivähemmistöt kokevat luotettaviksi, mitä esteitä seksuaalivähemmistöt kohtaavat tiedonhankinnassaan ja mikä on verkon rooli seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnassa.

Järjestöt ja vertaistuki nousivat selkeästi tärkeimmiksi lähteiksi sekä verkossa että sen ulkopuolella. Ne koettiin asiallisiksi ja luotettaviksi, ja niitä myös hyödynnettiin eniten. Niiden löytäminen, etenkin verkon ulkopuolella, olisi kuitenkin voinut olla helpompaa. Vertaistuki mahdollisti omista kokemuksista puhumisen, ja sitä myös hyödynnettiin jo hyväksi todettujen lähteiden löytämisessä.

Järjestöjen ja vertaistuen suosio ovat yhtenäisiä Chatmanin (2000) normatiivisen käyttäytymisen teorian kanssa. Vastaajat suosivat selkeästi oman ”pienen maailman” sisältä saatua tietoa, ja sitä pidettiin luotettavampana kuin sen ulkopuolista tietoa. ”Pienen maailman” ulkopuolinen tieto koettiin usein asiattomaksi tai virheelliseksi. Vastauksista oli tunnistettavissa myös erilaisia ”pieniä maailmoja”, kuten järjestöjen pitämät vertaistukiryhmät, vertaistukiryhmät verkossa sekä erilaiset sosiaalisen median ryhmät ja yhteisöt. ”Pieni maailma” toimi usein Wilsonin (1981) mallin mukaisena välittäjänä ohjaamalla tiedon luokse.

Vertailemalla kyselyn tuloksia Wilsonin tiedon universumin malliin (1981, 4) voidaan nähdä, että selkeästi suosituimmat tiedonhankinnan polut olivat A ja B. A-polussa vastaajat hankkivat tietoa itsenäisesti ilman tietojärjestelmiä, esimerkiksi kysymällä ystävilta tai etsimällä itsenäisesti kirjastosta. B-polussa tietoa hankittiin välittäjien tai teknisten apuvälineiden avulla. Yleensä välittäjiä hyödynnettiin pyytämällä tietoa vertaisryhmältä. Eniten hyödynnetty tekninen apuväline oli luonnollisesti Internet. Tietoa hankittiin siis mieluiten itsenäisesti ja luotetun tai neutraalin välittäjän tai teknologian avulla.

Yleisimpiä esteitä seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnassa olivat vanhentunut, epäasiallinen ja virheellinen tieto. Ajankohtaista tietoa on internetin myötä nykyään helpompi löytää, mutta toisaalta verkossa myös seksuaalivähemmistöihin negatiivisesti suhtautuvat saavat äänensä aiempaa helpommin kuuluviin. Erityisen heikko

arvosana annettiin keskustelupalstoille ja chateille, sosiaaliselle medialle, perinteisille medioille sekä viranomaisille. Viranomaisten kohdalla ongelmaksi koettiin ajan-kohtaisuus ja tiedon löydettävyyys. Sosiaalisen median ja keskustelupalstojen kautta tietoa taas oli kyllä löydettävissä, mutta se oli usein asiatonta.

Wilsonin (1997) tiedollisen käyttäytymisen yleismallia vasten tarkastelemalla on huomattavaa, että yleisimmät seksuaalivähemmistöjen kokemat esteet tiedonhankinnassa olivat peräisin lähteistä, eivät tiedonhakijasta itsestään. Tietoa kyllä haluttiin hankkia ja sitä myös löydettiin, mutta se ei aina vastannut hakijan laatuodotuksia. Psykologisia väliintulevia muuttujia tiedonhankinnassa olivat tiedonhankintaan liittyvät pelon tai häpeän tunteet. Henkilökohtaisista muuttujista on kyse, kun tiedonhankkija ei tiedä mitä tietoa oikeastaan etsii tai mistä sitä etsisi. Taustalla ei siis ole tarvittavaa aiempaa tietotasoa. Jos tietoa ei löydetä, voi se johtua joko siitä, ettei haluttua tietoa ole tarjolla, tai siitä, ettei tiedonhankkijalla ole vielä tarvittavia taitoja sen löytämiseen.

Internetin yleistyminen on mullistanut seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnan. Ennen internetiä tietoa hankkineet vastaajat kuvailivat tiedonhankintansa olleen lähinnä kirjaston varassa, mutta internetin myötä seksuaalivähemmistöjen tiedonhankintaa omaan identiteettiinsä liittyen ei enää määrittänytkään pelkästään oma ympäristö. Etenkin maaseudulla asuville tämä on ollut valtava muutos. Nyt tietoa voi hankkia helposti myös kansainvälisistä lähteistä ja milloin tahansa tiedontarve iskeekin.

Internet on myös mahdollistanut tiedonhankinnan nimettömästi. Etenkin alkuvaiheessa, kun omaa identiteettiä vielä haetaan, mahdollisuus hakea tietoa nimettömänä voi olla ratkaiseva tekijä tiedonhankinnan jatkamisessa tai lopettamisessa. Haittapuolena nimettömyys kuitenkin mahdollistaa myös asiattoman käytöksen esimerkiksi keskustelupalstoilla.

Lisäksi internetin avulla on mahdollista löytää vastauksia hyvinkin tarkkoihin tiedontarpeisiin, joihin viralliset tahot eivät osaa vastata. Tällöin tieto saadaan yleensä vertaisryhmästä, jonka muut jäsenet olivat samassa tilanteessa aikaisemmin tai samanaikaisesti. Nämä ”pienet maailmat” koettiin erittäin tärkeiksi ja hyödyllisiksi.

Jälkikäteen tarkastellen kyselylomakkeessa olisi ollut parantamisen varaa. Tiedonhankinnan esteitä kartoittaessa oli pakko valita jokin vaihtoehto, vaikkei esteitä olisikaan kokenut. Tästä eräs vastaajista aiheellisesti huomauttikin. Palautetta annettiin myös kyselyn yksitoikkoisuudesta. Lisäksi sukupuolta kysyttäessä lomakkeeseen oli virheellisesti jäänyt kohta ”en halua kertoa”, jonka ei ollut tarkoitus olla mukana lopullisessa versiossa.

Ongelmallista oli myös erilaisten tiedonlähteiden päällekkäisyys. Esimerkiksi vertaistukiryhmän tapaamisen voi nähdä sekä vertaistukena että järjestön palveluna, ja on vastaajakohtaista, kumpaan kategoriaan sen ensisijaisesti määrittelee. Lisäksi kyselyn aihetta ja käsitteitä olisi pitänyt avata enemmän. Etenkin kysymyksessä 9 näkyi, ettei kyselyssä ollut tehty tarpeeksi selväksi, miten erilaiset lähteet toivottiin luokiteltavan.

Internetissä tapahtuva tiedonhankinta on valtavan suuri aihealue, joka tarjoaa tutkittavaa eri näkökulmista lähes loputtomiin. Erityisen mielenkiintoisia tutkimuksessa esiin nousseita ilmiöitä olivat tiedonhankintakäyttäytymisen muuttuminen sekä tiettyjen lähteiden välttely. Tulevaisuudessa haluaisinkin perehtyä tarkemmin siihen, miten joidenkin lähteiden välttelyyn on päädytty: onko taustalla omat kokemukset vai vältelläänkö lähdeä, koska siitä on saatu negatiivista tietoa muuta kautta? Tiedonhankintakäyttäytymisen tutkimisessa kiinnostavaa olisi selvittää, miten ja millaista tietoa hankitaan, kun omaa identiteettiä aletaan tutkia ja miten tiedonhankinta muuttuu tiedon lisääntyessä.

LÄHTEET

- Aarnitaival, S. 2012. Maahanmuuttajanaiset työelämä tietoa etsimässä: Tutkimus kotoutumisen tietokäytännöistä. Tampere: Tampere University Press. Acta Universitatis Tamperensis 1728. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8800-9>
- Bisexual.org. What is the difference between bisexual and terms like pansexual, polysexual, omnisexual, ambisexual, and fluid? [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <https://bisexual.org/?qna=what-is-the-difference-between-bisexual-and-terms-like-pansexual-polysexual-omnisexual-ambisexual-and-fluid>
- Bisexual Resource Center. Labels. [Verkkosivu]. [Viitattu 2.5.2019]. Saatavana: <http://biresource.org/bisexuality-101/labels/>
- Burnett, G., Besant, M. & Chatman, E. 2001. Small worlds: normative behavior in virtual communities and feminist bookselling. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 52 (7), 536-547.
- Callis, A. S. 2014. Bisexual, pansexual, queer: Non-binary identities and the sexual borderlands. *Sexualities* 17 (1-2), 63-80.
- Chatman, E. 1991. Life in a small world: applicability of gratification theory to information-seeking behavior. *Journal of the American Society for Information Science* 42(6), 438-449.
- Chatman, E. 1999. A theory of life in the round. *Journal of the American Society for Information Science* 50(3), 207-217.
- Chatman, E. 2000. Framing social life in theory and research. *The New Review of Information Behaviour Research* 1, 3-17.
- Flanders, C. E., LeBreton, M. E., Robinson, M., Bian, J. & Caravaca-Morera, J. A. 2016. Defining Bisexuality: Young Bisexual and Pansexual People's Voices. *Journal of Bisexuality* 16 (2), 39-57.
- GLAAD. 2016. GLAAD Media Reference Guide. [Verkköjulkaisu]. [Viitattu 2.5.2019]. Saatavana: <https://www.glaad.org/reference>
- Gowen, L. K. 2013. Online Mental Health Information Seeking in Young Adults with Mental Health Challenges. *Journal of Technology in Human Services* 31(2), 97-111. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana CINAHL-palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.

- Haasio, A. 2015a. Lectio Praecursoria. Informaatiotutkimus 34(3). [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <https://journal.fi/inf/article/view/52842>
- Haasio, A. 2015b. Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon "pienessä maailmassa": Tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä. Tampere: Tampere University Press. Acta Universitatis Tamperensis 2082. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9878-7>
- Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. Tiedonhankintatutkimuksen perusteet. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- Hamer, J. S. 2003 Coming-out: Gay male's information seeking. [Verkkolehtiartikkeli]. School Libraries Worldwide 9 (2), 73-89. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana Ebsco Library & Information Science Source –palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uud. p. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Juvonen, T. 2002. Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia. Tampere: Vastapaino.
- Juvonen, T. 2015. Kaapista kaapin päälle: homoseksuaaliset ihmiset ja heidän oikeutensa edustuksellisessa politiikassa. Tampere: Vastapaino.
- Kananen, J. 2014. Verkkotutkimus opinnäytetyönä: laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 187.
- Keskisarja, T. 2011. Kyynelten kallio: kertomuksia seksistä ja väkivallasta. Helsinki: Siltala.
- Machet, M. & K. S. Govender. 2012. Information behaviour of recent Chinese immigrants in Auckland, New Zealand. South African Journal of Libraries & Information Science 78(1), 25-33. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana Ebsco Library & Information Science Source –palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Milano, M. 2015. Are Condoms Over? Research and Reality for Gay Men. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <https://www.catie.ca/en/pif/fall-2015/are-condoms-over-research-and-reality-gay-men>
- Mollgren, S. 2017. Viimeinkin totta: samaa sukupuolta olevat parit voivat solmia Suomessa avioliiton. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <http://ranne-liike.net/teema/viimeinkin-totta-samaa-sukupuolta-olevat-parit-voivat-solmia-suomessa-avioliiton?aid=12798>

- Mustola, K. 2004. Heteronormin horjuttajat. Teoksessa: Saarikangas, K., Mäenpää, P. & Sarantola-Weiss, M. (toim.) Suomen kulttuurihistoria 4: Koti, kylä, kaupunki. Helsinki: Tammi, 488-498.
- Mustola, K. 2006. Homoseksuaalisuus ja sota: kahden veteraanin tarinat. Teoksessa: Kinnunen, T. & Kivimäki, V. (toim.) Ihminen sodassa: suomalaisten kokemuksia talvi- ja jatkosodasta. Helsinki; Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 171-189.
- Mustola, K. 2007. Suomalaisten lesbo- ja homoliikkeiden historiaa. Teoksessa: K. Mustola & J. Pakkanen (toim.) Sateenkaari-Suomi: seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Keuruu: Like, 18-37.
- Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa: Nylund & Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 195-213.
- Office for National Statistics. 21.1.2019. Sexual orientation, UK. 2012 to 2017 [Excel-tilaus]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <https://www.ons.gov.uk/people-populationandcommunity/culturalidentity/sexuality/datasets/sexualidentityuk>
- Pohjanen, A. & Kortelainen, T. 2016. Transgender information behaviour. [Verkkolehtiartikkeli]. Journal of Documentation 72 (1), 172-190. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana Emerald Insight –palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Seppä, M. 2006. Seksuaalivähemmistöjen tiedontarpeet ja tiedonhankinta. Pro gradu -työ. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94001/gradu01427.pdf?sequence=1>
- Seta. 22.11.2018. Sateenkaarisanasto. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <http://seta.fi/sateenkaarisanasto/>
- Seta. Sateenkaarihistoria Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <https://seta.fi/ihmisoikeudet/sateenkaarihistoria-suomessa/>
- The Trevor Project. 2.9.2017. Bisexual [Verkkosivu]. [Viitattu 2.5.2019]. Saatavana: https://www.thetrevorproject.org/trvr_support_center/bisexual/#sm.01317grs1cv6d5b10i51twegsouif
- Trasek ry. Käsitteitä. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <http://trasek.fi/perustietoa/kasitteita/>
- Whitt, A. J. 1993. The information needs of lesbians. Library & Information Science Research 15 (3), 275-288.

- Wilson, T. D. 1981. On user studies and information needs. *Journal of Documentation* 37 (1), 658-670. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana Emerald Insight –palvelusta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Wilson, T. D. 1997. Information behaviour: an interdisciplinary perspective. *Information Processing & Management* 33 (4), 551-572. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: https://www.researchgate.net/publication/222306132_Information_Behaviour_an_Interdisciplinary_Perspective. Vaatii kirjautumisen.
- Vuorinen, M. 2002. Meidän ryhmä – hyvä juttu: kokemuksia ja tuloksia oma-apu-toiminnasta. Mielenterveyden Keskusliitto. Vantaa: Printway Oy.
- Väisänen, M. 22.11.2016. Seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin ja seksin sanastoa. [Verkkosivu]. [Viitattu 10.4.2019]. Saatavana: <http://www.pirkanmaanseta.fi/seksuaalisen-suuntautumisen-sukupuoli-identiteetin-ja-seksin-sanastoa/>
- Väisänen, M. 21.9.2018. Kommentti kyselyyn. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Riikka Olli. [Viitattu 10.4.2019].

LIITTEET

Liite 1. Kysely

Kysely seksuaalivähemmistöjen tiedonhankinnasta

Taustatiedot

1. Ikä *

- 0-18
- 19-24
- 25-29
- 30-34
- 35-39
- 40-44
- 45-49
- 50-54
- 55-59

- 60-64
- 65 tai enemmän

2. Sukupuoli *

- Mies
- Nainen
- Muu
- En halua kertoa

3. Koulutustausta: valitse korkein suorittamasi tutkinto *

- Peruskoulu
- Toisen asteen tutkinto
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Lisensiaatintutkinto
- Tohtorin tutkinto

4. Työtilanne *

- Koululainen/opiskelija
- Työelämässä
- Työtön
- Kotiäiti/-isä
- Eläkkeellä

5. Seksuaalinen suuntautuminen *

- Homoseksuaali
- Biseksuaali
- Panseksuaali
- Aseksuaali
- Muu, mikä?

6. Avoimuus seksuaalisesta suuntautumisesta (valitse kaikki, jotka sopivat) *

- Kukaan ei tiedä

- Muutama henkilö tietää
- Perhe tietää
- Lähisuku tietää
- Ystävät tietää
- Työ-/opiskeluyhteisö tietää
- Kaikki tietävät

7. Äidinkieli *

- Suomi
- Ruotsi
- Englanti
- Muu

Tässä osiossa kartoitetaan lähteiden käyttöä **seksuaaliseen identiteettiin liittyvässä tiedonhankinnassa.**

8. Mitä lähteitä olet käyttänyt hankkiessasi tietoa identiteettiisi liittyen? *

- Kirjallisuus
- Järjestöjen tuottama aineisto
- Viranomaiset
- Vertaistuki
- Sanoma- ja aikakauslehdet
- Televisio
- Radio
- Muu, mikä?

9. Mitkä lähteet olet kokenut luotettaviksi tietoa hankkiessasi? *

- Kirjallisuus
- Järjestöjen tuottama aineisto
- Viranomaiset
- Vertaistuki
- Sanoma- ja aikakauslehdet

- Televisio
- Radio
- Muu, mikä?
-
-

10. Kuinka usein hankit identiteettiisi liittyvää tietoa internetistä? *

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain
- Muutaman kerran vuodessa
- Harvemmin
- En käytä internetiä tiedonhankinnassa

11. Kuinka usein hankit identiteettiisi liittyvää tietoa **muualta kuin internetistä**? *

- Päivittäin
- Viikoittain
- Kuukausittain

- Muutaman kerran vuodessa
- Harvemmin
- Käytän tiedonhankinnassa vain internetiä

12. Millaisia esteitä olet kohdannut tiedonhankinnassa? *

- Tieto on vanhentunutta
- Tieto on virheellistä
- Tieto ei ole asiallista
- Tiedon hankkiminen hävettää tai pelottaa
- En tiedä mitä etsin
- En tiedä mistä etsiä
- Tietoa ei löydy

13. Kenen apua olet hyödyntänyt identiteettiisi liittyvässä tiedonhankinnassa? *

- Perhe ja sukulaiset
- Ystävät
- Järjestöt, tukipalvelut

- Viranomaiset
- Kirjasto
- Uskonnolliset toimijat
- En ole pyytänyt apua keneltäkään

Tässä osiossa käsitellään **muuta kuin verkossa sijaitsevia lähteitä**. Arvioi seuraavien ominaisuuksien paikkansapitävyyttä kunkin lähteen kohdalla asteikolla 1-5.

14. Kirjallisuus *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa
5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	○	○	○	○	○
Asiallisuus	○	○	○	○	○
Hyödyllisyys	○	○	○	○	○
Ajantasaisuus	○	○	○	○	○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

15. Järjestöjen palvelut ja aineisto verkon ulkopuolella *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

1 2 3 4 5

Luotettavuus ○○○○○

Asiallisuus ○○○○○

Hyödyllisyys ○○○○○

Ajantasaisuus ○○○○○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

16. Viranomaisten palvelut ja aineisto verkon ulkopuolella *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa
5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	☐	☐	☐	☐	☐
Asiallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Hyödyllisyys	☐	☐	☐	☐	☐
Ajantasaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Helppo ymmärtää	☐	☐	☐	☐	☐
Tieto helposti löydettävissä	☐	☐	☐	☐	☐

17. Vertaistuki muualla kuin verkossa *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa
5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	☐	☐	☐	☐	☐
Asiallisuus	☐	☐	☐	☐	☐

Hyödyllisyys ○○○○○

Ajantasaisuus ○○○○○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

18. Sanoma- ja aikakauslehdet verkon ulkopuolella *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

1 2 3 4 5

Luotettavuus ○○○○○

Asiallisuus ○○○○○

Hyödyllisyys ○○○○○

Ajantasaisuus ○○○○○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

19. Televisio (ei verkkosisältö) *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa
5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	☐	☐	☐	☐	☐
Asiallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Hyödyllisyys	☐	☐	☐	☐	☐
Ajantasaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Helppo ymmärtää	☐	☐	☐	☐	☐
Tieto helposti löydettävissä	☐	☐	☐	☐	☐

20. Radio (ei verkkosisältö) *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa
5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	☐	☐	☐	☐	☐

Asiallisuus ○ ○ ○ ○ ○
Hyödyllisyys ○ ○ ○ ○ ○
Ajantasaisuus ○ ○ ○ ○ ○
Helppo ymmärtää ○ ○ ○ ○ ○
Tieto helposti löydettävissä ○ ○ ○ ○ ○

Tässä osiossa käsitellään ainoastaan verkkolähteitä. Arvioi seuraavien ominaisuuksien paikkansapitävyyttä kunkin verkkolähteen kohdalla asteikolla 1-5.

21. Verkkolehdet ja verkosta löytyvät uutiset *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa
5 = pitää täysin paikkansa

 1 2 3 4 5
Luotettavuus ○ ○ ○ ○ ○
Asiallisuus ○ ○ ○ ○ ○

Hyödyllisyys ○○○○○

Ajantasaisuus ○○○○○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

22. Viranomaisten verkkoaineisto *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

1 2 3 4 5

Luotettavuus ○○○○○

Asiallisuus ○○○○○

Hyödyllisyys ○○○○○

Ajantasaisuus ○○○○○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

23. Järjestöjen palvelut ja aineisto verkossa *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	☐	☐	☐	☐	☐
Asiallisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Hyödyllisyys	☐	☐	☐	☐	☐
Ajantasaisuus	☐	☐	☐	☐	☐
Helppo ymmärtää	☐	☐	☐	☐	☐
Tieto helposti löydettävissä	☐	☐	☐	☐	☐

24. Keskustelupalstat ja chatit *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	☐	☐	☐	☐	☐

Asiallisuus	○ ○ ○ ○ ○
Hyödyllisyys	○ ○ ○ ○ ○
Ajantasaisuus	○ ○ ○ ○ ○
Helppo ymmärtää	○ ○ ○ ○ ○
Tieto helposti löydettävissä	○ ○ ○ ○ ○

25. Sosiaalinen media *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

	1	2	3	4	5
Luotettavuus	○	○	○	○	○
Asiallisuus	○	○	○	○	○
Hyödyllisyys	○	○	○	○	○
Ajantasaisuus	○	○	○	○	○
Helppo ymmärtää	○	○	○	○	○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

26. Vertaistuki verkossa *

1 = ei pidä lainkaan paikkaansa

5 = pitää täysin paikkansa

1 2 3 4 5

Luotettavuus ○○○○○

Asiallisuus ○○○○○

Hyödyllisyys ○○○○○

Ajantasaisuus ○○○○○

Helppo ymmärtää ○○○○○

Tieto helposti löydettävissä ○○○○○

27. Mikä verkkolähteistä on mielestäsi erityisen hyvä? Entä mikä verkkolähteistä on mielestäsi erityisen huono?

28. Millaista vertaistukea olet hyödyntänyt tiedonhankinnassasi?

29. Voit halutessasi kertoa lisää omista kokemuksistasi tiedonhankinnan parissa.
